

ACTA
GENEALOGICA AC HERALDICA

ZPRAVODAJ

GHSP

1980

Číslo 2

P O K Y N Y

pro předkládání příspěvků do ZPRAVODAJE.

Vzrůstající agenda a stoupající automatizace v tiskárnách nás nutí vydat následující směrnice pro předkládání příspěvků do ZPRAVODAJE. Prosíme autory, aby je důkladně přečetli a řídili se jimi ve všech bodech.

Autorské právo k zasláným příspěvkům zůstává zachováno autorovi, avšak GHSP nevyplácí autorské honoráře. Rukopisy příspěvků uveřejněných ve ZPRAVODAJI se nevracejí a zůstávají v archivu GHSP.

Za správnost obsahu příspěvků a tvrzení v něm obsažená ručí autor, stejně jako za správnost a přesnost citovaných literárních odkazů a pramenů. Musí být připraven obhájit svá tvrzení po kritice.

O vhodnosti uveřejnění zasláního příspěvku ve ZPRAVODAJI rozhoduje s konečnou platností pracovní skupina pro vydávání ZPRAVODAJE. Každý příspěvek je podroben recensnímu řízení. Pokud z toho řízení vzejdou připomínky, budou autorovi sděleny k vyjádření.

Vzhledem k omezenému rozsahu ZPRAVODAJE vyhrazuje si pracovní skupina právo zkrátit zaslání příspěvek aniž by se tím narušil smysl jeho obsahu. Pokud je podle jejího názoru nutno určitou část příspěvku změnit nebo přepracovat uvědomí o tom autora a změnu provede až po jeho souhlasu.

O zařazení do materiálu pro ZPRAVODAJ bude autor uvědoměn po skončení recensního řízení, při čemž nelze zaručit, kdy bude příspěvek uveřejněn.

Tyto směrnice platí pro příspěvky do ZPRAVODAJE a stejné nebo obdobné směrnice platí také pro rukopisy předkládané k vydání jako brožury nebo knihy.

A. Obsahová stránka příspěvků

Ve ZPRAVODAJI mohou být uveřejněny pouze příspěvky členů GHSP v českém jazyce především s tematikou genealogickou, heraldickou, sfragistickou, případně z dalších pomocných věd historických a věd příbuzných a to:

1. Teoretické příspěvky k uvedeným oborům.
2. Metodické příspěvky k nim.
3. Materiálové práce přinášející důležité prameny nebo informace o pramenech pro shora uvedené obory.
4. Krátká sdělení a informace, jichž rozsah nepřesahuje 2 tiskové strany z uvedených oborů, nebo z oborů příbuzných.
5. Recenze publikací, knih, časopisů a zpráv, pokud se týkají genealogie nebo heraldiky nebo dalších oborů uvedených v úvodním odstavci.
6. Zprávy a informace týkající se vnitřní organizace GHSP a jejich poboček. Příspěvky nečlenů nebo překlady z cizích jazyků mohou být uveřejňovány zcela výjimečně a to pouze tehdy, pokud jejich význam může podstatně přispět k odbornému růstu čtenářů ZPRAVODAJE.

Zásadně nemohou být uveřejněny příspěvky, které již byly dříve uveřejněny v časopise, publikaci nebo jiným způsobem zveřejněny. Toto ustanovení se netýká citací v příspěvcích, pokud nemají charakter samostatného článku.

B. Citace pramenů

Každý příspěvek zahrnutý pod body 1.–4. předcházejícího oddílu musí být doložen citací pramenů a to jak literárních, tak i věcných.

Citace literárních pramenů má být uspořádána podle následujícího vzoru:

PRÁCE ČLENŮ, MATERIÁLY

DVORSKÝ OKRUH KRÁLE VÁCLAVA IV.

Jiří Jareš

I. Č Á S T - doba vlády Václava IV.

Studium dějů minulosti přináší mnohá zamyšlení i nad tím, že mnohé z toho, co běžně přijímáme bez výhrad, mohlo být zcela jiné, kdyby kolo osudu bylo vlivem štěstěny někde příznivější.

Výrazy „malý národ“ a „velký národ“ jsou relativní. Jsou odvislé od zlomů v historii země, které vedly buď k „malosti“, či „velikosti“. Již v dávných dobách, v období formování a tvorby státních útvarů, pohlcovaly agresivnější rody ty méně průbojné, jejichž jména upadla ve stín zapomnění, nebo jsou uváděna bez hmatatelné hmotnosti jen jako jména mytická. Vznikl „národ“ nesoucí jméno těch silnějších. Další výboj k „velikosti“ měl jen podmínku vůdčí osobnosti velkého formátu, vojevůdce, стратега, prozíravého diplomata, nadaného nejen dary ducha, ale provázeného i notnou dávkou štěstěny. Neboť prohraná bitva, nevhodný spojenc, špatný odhad situace, možností a pod., mohly vrhnout se zničujícími podmínkami kolo osudu zpět, přivodit zdrcující pád. Proto výběr osoby panovníka měl takovou důležitost. Dá-li se vůbec mluvit o výběru. Ve feudálním období byla osoba vládce jednoznačně určena přesnými podmínkami nástupního řádu, který vlastně zamezoval otázku výběru.

Důležitým faktorem byly i vnější vlivy, jako například výběr rádců, hodnostářů zemských i dvorských, obsazení církevních hodností, poměr ke šlechtě a měštům, úroveň správy držav, styk se sousedními zeměmi atd.

Proto ve vztahu k době vlády Václava IV., jejímž důsledkem byl jeden z takových historických zlomů se záporným účinem, může být položena řada otázek, které by měly osvětlit, proč došlo k rozpadu lucemburské moci, k zhroucení velkolepé koncepce císaře Karla IV., zda lze hledat příčinu v osobě krále Václava IV., nebo ve vlivu vnějších příčin, jakožto důsledek destrukce systému, vyvrcholením sociálních a politických krizí.

Zdeněk Fiala v knize „Předhusitské Čechy“ píše doslova: „Do jaké míry k tomu ‚přispěl‘ Václav IV., přímo řečeno, zda byl Karlův nejstarší syn naprosto neschopný hlupák a opilec, který mohutnou budovu otcova dědictví promrhal vlastní neschopností a hloupostí - nebo zda by k rozpadu došlo i tentokrát, kdyby na osiřelý trůn Karlův zasedl sebevětší genius.“

Pro odpověď na naznačené otázky je nutné provést postupný rozbor všech vlivů vnějších i vnitřních.

Václav byl od mládí vychováván k vládnutí. Po boku otce se účastnil vladařských činů a přivykl počtám a holdům.

Z Karlova hlediska byl vychováván správně. Ale umění vládnout vyžaduje spoustu znalostí a zkušeností z jiných oborů, i příslušné osobní vlastnosti.

Pro vstup považuji za vhodné uvést navazující sled událostí:

Úmrtím císaře Karla IV., dne 28. 11. 1378, skončila epocha vrcholu lucemburské moci. Vlády se ujímá prvorozený syn Václav IV., již v roce 1376 korunovaný za krále římského a závětí svého otce právní a lenní pán Čech, Markrabství moravského, Horní a Dolní Lužice, knížectví slezských, vévodství opavského biskupství olomouckého a českých lén v Horní Falci a Sasku.

Správou Zhořelecka byl pověřen nejmladší bratr Jan. Druhý bratr Zikmund dostal Braniborsko. Správu Markrabství moravského vykonával syn bratra Karla IV., Jana Jindřicha, Je

V té době byla správa církve rozdvojena. Když zemřel .. 1378 papež Řehoř XI., byl zvolen v Římě 8. 4. 1378 za papeže arcibiskup z Bari, pod jménem Urban VI. a 20. 9. 1378 ve Fondi za protipapeže kardinál Robert Ženevský, pod jménem Klement VII., se sídlem v Avignonu.

Pražským arcibiskupem byl tehdy staříčkový kardinál Jan Očko z Vlašimě, přední důvěrník a rádce Karla IV.

Jan Očko v témže roce odstoupil a na jeho doporučení byl uveden na arcibiskupský stolec Jan z Jenštějna, do té doby biskup míšeňský, mladý muž, mnohostranně vzdělaný.

Nový král se musel hned od počátku svého panování zabývat těmito prvořadými záležitostmi:

- záležitosti římské, rozdvojené církve
- záležitosti říše římské v Německu a v Itálii
- vztah říše k sousedním mocnostem
- vzájemné vztahy uvnitř říše
- vnitřní záležitosti zemské v českých zemích.

V prvních letech vlády se zdálo, že vše půjde stejnou cestou jako za císaře Karla IV. V českých zemích byl klid a spokojenost. Totéž nebylo možno říci o situaci v říši, kde některá světská i církevní knížata stála, na rozdíl od Čech, na straně avignonského papeže. Nelze upřít mladému králi snahu o urovnání poměrů. Zúčastnil se celé řady jednání v říši, aby zabránil hrozícímu přímému konfliktu.

Ke škodě krále i země vymřeli během r. 1380, jeden po druhém rádci, které svému synu zanechal na pomoc jeho otec:

- 14. 1. 1380 kardinál Jan Očko z Vlašimě
- 14. 1. 1380 Albrecht ze Šternberka, biskup litomyšlský
- 20. 12. 1380 Jan ze Středy, biskup olomoucký.

Úsilí krále Václava IV. o urovnání poměrů v říši vedlo r. 1379 ke svolání říšského sněmu do Frankfurtu n. Mohanem, který dopadl sice dobře, jednomyslným uznáním římského papeže za pravého, ale již zde se ukázaly osobní vlastnosti královny, které jistě nebyly ku prospěchu pevné královské moci: váhavost a nerozhodnost, malý přehled ve věcech většího rozsahu, nedůslednost a náladovost.

Navíc vědomí knížat, rytířstva a branných spolků měst, o nepevné ruce vladařově, násobilo obtíže v říši, přineslo králi nejen řadu výtek, ale i odpůrců. S postupem let ochaboval zájem krále Václava IV. o problémy říše, což později (r. 1400) vedlo k jeho sesazení a zvolení nového římského krále.

Chceme-li se zabývat situací v českých zemích (pro náš rozbor rozhodující) a ujasnit si rozdělení mýry vlivu ve správě země, bylo by vhodné uvést některé základní údaje o jednotlivých úřadech, i rozsahu jejich působnosti:

Královská vláda zemská:

- **Nejvyšší purkrabí pražský:** úřad uváděný na prvním místě mezi zemskými úřady. Soustřeďoval nejvyšší výkonnou moc, velel veškeré branné moci českého krále prostřednictvím purkrabí na královských hradech. Výkonný orgán exekutivy zemského soudu (dával vykonávat rozsudky).
- **Nejvyšší komorník zemský:** nejvyšší úředník řídící veškerou administrativu a v nepřítomnosti krále předsedal zemskému soudu i na sněmech. Jemu podléhali komorníci soudu zemského.

- **Nejvyšší sudí zemský:** řídil vlastní jednání zemského soudu a zodpovídal za zachování právních forem a do držování rovnosti práva, i rozdělení úkonů. Bez jeho vě domí nemohlo být nic zapsáno do desk zemských.
- **Nejvyšší písař zemský:** na zemském soudu zodpovídal za správnost zápisů, čtení akt a vkládání do desk zemských, dále toho, o čem bylo jednáno na soudu.

Úředníci společně dvorští i zemští:

- **Nejvyšší kancléř:** vyřizoval všechny kancelářské záležitosti a písemnou agendu. Od 13. stol. příslušel titulárně proboštovi vyšehradskému.
- **Nejvyšší maršálek:** od poč. 14. stol. úřad dědičný v rodě pánů z Lipé. Původně měl svěřen správu knížecích koní a zároveň byl vedoucím ozbrojeného průvodu panovníka při jeho cestách. Později předsedal soudu při sporech dvořanů o čest.
- **Nejvyšší hofmistr:** správce královského dvora, odpovědný za zevnější pořádek při dvorských obřadech a slavnostech, za jejich uspořádání a vystrojení a též za pořádek ve dvorské službě králi.
- **Nejvyšší mincmistr:** nejvyšší úředník královské mincovny v Kutné Hoře. Měl na starost královské důchody z těžby stříbrné rudy i ražby mincí (urbura). Do této funkce byli jmenováni vladykové a přední měšťané.
- **Podkomoří zemský:** správce královských komorních důchodů z urbury, korunních statků, královských měst a církevních ústavů (klášterů a pod.) na královské půdě. Ve jménu králově vedl soudní a finanční správu královských měst. V té době to byl nejvýznamnější úředník v zemi.

Úředníci dvorští:

- **Mistr královské komory:** úředník spravující panovníkův osobní majetek - správce královských důchodů (lze chápat jako správce pokladny).
- **Nejvyšší truksas (stolník):** původně zajišťoval stolní službu králi a měl povinnost péče o kuchyni. Později čestná funkce - v polovici 14. stol. úřad dědičně v rodě pánů z Vartenberka. Byly s ním spojeny určité důchody.

- Nejvyšší číšník: (šenk) původně dvorský úředník, který podával králi při hostině číši a měl též svěřen dozor nad sklepy a vinicemi dvora. Později čestná funkce, s níž byly spojeny určité důchody a rozmanité výhody. V 1. pol. 14. stol. úřad dědičný v rodě pánů z Valdeka, Zástupci nejvyššího číšníka byli: podčíšník (počeší) a mistr královské kuchyně (u dvora Václava IV. vykonával tuto funkci asi 30 let rytíř Kolman z Křikavy).
- Nejvyšší lovčí: dvorský úředník mající na starost péči o královské lovecké revíry, správu královských lesů a odprodej dřeva z nich.
- Nejvyšší sudí dvorský: hodnostář příslušný pro pře v záležitosti lenních statků, osob vázaných lenními povinnostmi a lenním poměrem.

V prvních letech vlády krále Václava IV. zasedali v nejvyšší radě králově pro záležitosti českých zemí následující velmoži:

- Jošt a Prokop, markrabata moravská
- Přemek kníže těšínský
- Václav Králík z Buřenic, antiochenský patriarcha
- Ješek z Vartenberka a Veselí, 1356, a až asi 1380 nejvyšší purkrabí pražský
- Petr z Vartenberka na Kosti, 1380 - 1386 nejv. purkrabí pražský, 1368 - 1380 nejv. hofmistr
- Ota z Bergova, 1388 - 1394 nejvyšší purkrabí pražský
- Vítek z Landštejna, 1379 - 1381 nejvyšší komorník zemský
- Jindřich Škopek z Dubé, 1381 - 1391 nejvyšší komorník zemský, 1385 - 1395 nejvyšší hofmistr
- Ondřej z Dubé, 1343 - 1394 nejvyšší sudí zemský
- Štěpán z Tetína, 1348 - 1382 nejvyšší písař zemský
- Beneš z Choustníka, 1382 - 1383 a 1385 nejv. písař zemský
- Jan z Jenštejna, arcibiskup pr., 1379 - 1384 nejv. kancléř
- Hanka Brunonis, probošt lubuský, 1384 - 1394 nejvyšší kancléř
- Konrád Krajíř z Krajku, 1380 - 1385 nejvyšší hofmistr, 1388 - 1392 nejvyšší písař zemský
- Kunat Kaplíř ze Sulevic, 1386 - 1389 nejvyšší mincmistr
- Jíra z Roztok, 1384 - 1385 zemský podkomoří
- Tiema z Koldic, 1360 - 1380 mistr královské komory.

Rozdíl mezi vládou Václava IV. a jeho otce velmi výstižně vystihuje Zdeněk Fiala:³⁾

„Karel si dovedl pro správu královského majetku a pro uplatnění královských práv vytvořit svůj dvorský aparát, ponechávaje přitom pánům v jejich rukách oblast veřejných zemských záležitostí, ovšem tak, aby rozhodující místa i v této oblasti byla obsazena jeho důvěrníky. Základní a pro Václava nelichotivý rozdíl byl v tom, že Karlovi rádcí prováděli jeho politiku, zatím co rádcům Václavovým bylo v praxi ponecháno na vůli, aby prováděli ‚nějakou‘ politiku ve prospěch krále, avšak ta nebyla řízena jeho vůlí. Rozumí se, že královi rádcí pracovali především ve svůj prospěch, takže dvůr Václavův ztratil jednotný rozhodující střed, kterým u Karla býval sám císař. Nadto ještě Václav při výběru svých rádců postupoval velmi pochybným způsobem.“

Král byl spíše milovník dobrého lovu a roztěkaný účastník veselých zábav, než chladný počtář a dokonalý diplomat. Navíc prchlivý v hněvu a zbrklý v zásazích do věcí veřejných. V jeho činech jej zřejmě velmi ovlivňovala jeho osobní družina, která jej doprovázela na jeho cestách, lovu a byla účastna jeho zábav. Až na malé výjimky pocházeli její příslušníci vesměs z řad nižší šlechty, vynikali nad ostatní duchem a energií a vzhledem k tomu, že většinou patřili k méně majetným, nelze u nich vyloučit ani touhu po osobním prospěchu. Jejich působením došlo k rozbití jednotného okruhu rádců a vytvoření dvou skupin:

- první, tvořené královými oblíbenci (nazývanými již ve 14. stol. milci) s největším vlivem na krále,
- druhé, tvořené příslušníky nejvyšší šlechty, s vysokými úředními hodnostmi, kteří tohoto vlivu postrádali.

Toto vedlo postupně k uvolnění pevných vazeb společnosti, odklonu některých vlivných mužů, dosud královi věrných, či k jejich stažení do ústraní.

V průběhu let se okruh nejbližší družiny králových oblíbenců měnil, rovněž tak i rozsah vlivu některých z nich. Mezi nejvýznačnější z nich patřili zejména: Jíra z Roztok, Zikmund Huler z Orlíka, Štěpán z Opočna, Škopkové z Dubé, Jan Čůch ze Zásady, Bořivoj ze Svinař, Hyncík Pluh z Rabštejna a další, jejichž jména, osobní data a heraldická určení jsou uvedena v druhé části.

Obtíže vlády se též ztížily tím, že královská moc ztratila všechny opory, jež měla ještě v době Karla IV. a především

se nemohla plně opírat o katolickou církev. Papežství se rozdvajilo v schizmatu a král se dostával (1384) do prudkých rozporů s pražským arcibiskupem, v němž ne nepodstatnou roli hrál vliv milců. Královští ozbrojenci bojovali proti vojskům arcibiskupovým, vzájemně si plenili statky, městečka a vesnice. Václav IV. zbavil tehdy také arcibiskupa kancléřského úřadu, který mu zajišťoval významný vliv v zemské vládě. Vzájemný spor se zostřoval ještě tím, že arcibiskup nechtěl trpět, aby kněží, provinivší se těžkými zločiny, byli souzeni světskými soudy. Vrcholu dosáhly boje r. 1393, kdy král dal zatknout a mučit vysoké arcibiskupské hodnostáře a v rozlícení dal shodit zmučeného arcibiskupského generálního vikáře Jana z Pomuku do Vltavy.

Síla českého krále se nakonec ukázala větší, než moc a vliv arcibiskupa. Opuštěn papežem, který potřeboval pomoc krále v zápase se svým konkurentem, byl nucen Jan z Jenštejna opustit Prahu a později poražen (1395) donucen vzdát se i své hodnosti. Jeho porážkou utrpěla církev v Čechách těžkou ránu a víra prostých věřících v sílu kněžstva byla otřesena.

Tímto vítězstvím se ale moc krále neupevnila, protože současně vyvstal nepřítel mnohem vážnější a nebezpečnější, české panstvo.

Důvodem byla nejen touha využít oslabení královské moci za účelem získání rozhodujících pozic v zemi, ale i zamezit nedobrému vlivu královských oblíbenců na správu země. Skupina milců, pouhou královou libovůlí sestavená, se stala jakousi mimořádnou vládou, která důrazem vynikala nad řádnou vládou, nezřídka se jí stavěla do cesty, omlouvajíc své zasahování dobrými úmysly, využívajíc svého vlivu na krále, který důsledně trval na tom, vést vládu osobně.

Předchozí snaha o nápravu vedla již r. 1387 ke vzpouře Markvarta z Vartenberka, někdejšího mistra komory císaře Karla IV. (mladšího bratra nejvyššího purkrabí Petra z Vartenberka na Kosti), pána na Rohozci, Žlebích a Zbívově. Vzpouře byla zemskou hotovostí potlačena, Markvart zajat a uvržen do vězení, kde r. 1392 zemřel.

Vyrcholení rozporů panstva s králem vedlo r. 1393 k vytvoření tzv. „Jednoty panské“, která na sjezdu ve Znojmě do svého čela postavila představitele přední české šlechty, kterými v té době byli zejména: Jindřich z Rožmberka, Jindřich st. z Hradce, Břeněk Švihovský z Riesenberka, Ota z Bergova, Hynek Berka z Dubé, Vilém z Landštejna, Boreš ml. z Riesen-

berka, Jan z Michalovic, Boček z Kunštátu a Poděbrad a další. Jednání se též zúčastnili král Zikmund, markrabě moravský Jošt, kníže Albrecht Rakouský a Vilém markrabě míšenský. Byly žádány opravy ve vládě i dvoře králově, král se měl vydat do Říma pro císařskou korunu a mít potom hlavně péči záležitosti říše. Milci měli být z jeho rady vyřazeni a na jejich místa postaveni mužové z čelných představitelů Jednoty. Markrabě Jošt byl ochoten postavit se v čelo nově postavené vlády a zbavit tak krále většího dílu jeho královských starostí.

Král tento návrh odmítl a tak dne 8. května 1394 byl „jednotníky“ zajat a odvezen mimo Prahu. Jen energickým zásahem jeho bratra, Jana Zhořeleckého, podporovaného římskými knížaty, bylo dosaženo smíru a propuštění krále za podmínky úplné amnestie pro „Jednotu“ a svolení k opravám, týkajících se řádů a práv zemských.

Ale krvavé rozboje a války tím neutichly, zvláště když král odmítal naplnit své sliby a zmnožil tím jen řady nespokojených. A pak již následoval jeden úder za druhým. Sesazení Václava z říšského trůnu a zvolení císařem falckraběte Ruprechta (1400), vojenské zásahy krále Zikmunda ve spojení s českým panstvem, odstoupení H. Lužice a Slezska Zikmundovi, druhé zajetí krále (1402) a jeho útěk z vězení (1403). Jeho konečné vítězství v zemi a uzavřené příměří (1405) již nezastavily úpadek královské moci, což vytvářelo v Čechách podhoubí neklidu a nespokojenosti.

Nelze ani přehlédnout úpadek církevní moci a i to, že vleklé rozboje zbavovaly feudály sil, potřebných v boji s rostoucím revolučním hnutím.

Další návazné děje již nejsou předmětem této statě. Záměrem bylo poukázat na souhrn příčin, z kterých vycházely kořeny husitské revoluce.

Jelikož tato doba, druhé pol. 14. a zač. 15. stol. je i zajímavou z hlediska osob, účastnících se dění tohoto údobí, přinášíme ve druhé části i souhrn osobních a heraldických informací o příslušnících okruhu dvora králova.

Literatura:

1. Bačkovský, R.: Bývalá česká šlechta předbělohorská a pobělohorská na svých sídlech v Čechách a na Moravě. Praha, 1948.
2. Dobiáš, J.: Dějiny královského města Pelhřimova a okolí. Praha, 1957.
3. Fiala, Z.: Předhusitské Čechy. Praha, 1978.

4. Fiala, Z.: Petra z Mladoňovic zpráva o Mistru Janovi Husovi z Husince v Kostnici. Praha, 1965.
5. Friedrich, G.: Rukověť křesťanské chronologie, Praha, 1934.
6. Honc, J.: Předci, rodina a prvních 100 potomků českého krále Karla IV. v letech 1241–177. GH-Listy, 6. řada, str. 154–158. Praha, 1978.
7. Chocholatý, F.: Genealogie opavských Přemyslovců. GH-Listy, 6. řada, str. 129–153. Praha, 1978.
8. Kolář, M.–Sedláček, A.: Českomoravská heraldika. 1. díl. Praha 1902.
9. Král z Dobré Vody, V.: Heraldika. Praha, 1902.
10. Macek a spol.: Českomoravská vlastivěda. Díl II., Dějiny – svazek 1. Praha, 1963.
11. Meraviglia–Crivelli, R. J.: Der Böhmische Adel. In: Siebmacher: Grosses u. allgemeines Wappenbuch. Svazek 4, odd.: 9. Nürnberg, 1886.
12. Palacký, F.: Dějiny národu českého, sv. V. a VI. Praha, 1928.
13. Sedláček, A.: Hrady, zámky a tvrze království českého. Vydáváno od 1881, Praha.
14. Sedláček, A.: Českomoravská heraldika. 2. díl. Praha, 1925.
15. Sedláček, A.: Děje prácheňského kraje. Písek, 1926.
16. Sedláček, A.: Dějiny královského krajského města Písku. Díl I. a II. Praha, 1930.

II. ČÁST

V této části uvádíme souhrn osobních i heraldických údajů o příslušnících okruhu dvora králova, doplněných v návazné části i vyobrazením znaků v příloze „ZZ“.

ZZ 130 – Čeští králové – Lucemburkové: popis znaku:

Červený štít. V 1. a 3. červeném poli stříbrný dvouocasý lev se zlatou korunou a zbrojí, v 2. a 4. poli vodorovně rozděleném na osm pruhů, odshora vystřídane stříbrných a modrých, přes ně červený jednoocasý lev. Na přílbě s korunou složená černá křídla se zlatými srdečky. Přikrývadla červenostříbrná.

ZZ 131 – Císař Zikmund – popis znaku podle předlohy zpracované J. Loudou:

a) **Synové bratra císaře Karla IV. – markraběte moravského Jana Jindřicha († 12. 11. 1375):**

- **Jošt Moravský († 17. 1. 1411)**, markrabě moravský, 1388 mu král zapsal vévodství Lucemburské a svěřil mu vládu v Braniborsku a Lužici. Dne 1. 10. 1410 zvolen pěti hlasy králem římským.
- **Prokop Moravský († 24. 9. 1405)**, markrabě moravský, horlivý podporovatel královské moci. Od r. 1381 ve sporu s bratrem Joštem.

- **Jan Soběslav** († 12. 10. 1394), nejmladší syn, 1380 - 1387 biskup litomyšlský, od 1387 patriarcha akvilejský.

Uvádíme dvě varianty znaků:

ZZ 132 - Markrabě moravský - původní znak:

Na modrém štítu vpravo hledící orlice se zlatou zbrojí a červeným jazykem, pokrytá červenobílou šachovnicí. Na přílbě s korunou složená černá orlí křídla se zlatými srdečky. Příkrývadla nahoře černá se zlatými srdečky, dole zlatá.

ZZ 133 - Jan Jindřich a Jošt - Lucemburkové, markrabata moravská:

Čtvrcený štít. V 1. a 3. poli od vrchu vodorovně děleném na osm pruhů, střídavě stříbrných a modrých, přes ně červený lev. V 2. a 4. poli modrém orlice vpravo hledící, se zlatou zbrojí a červeným jazykem, pokrytá červenobílou šachovnicí. Na přílbě s korunou černé křídlo se zlatými srdečky. Příkrývadla černo-zlatá.

b) Příslušníci rodu opavských Přemyslovců:

- **Přemek kníže Opavský** (nar. 1365, † 28. 9. 1433), na Opavě a Hradci u Opavy, zasloužil se o urovnání sporu moravských Lucemburků, 1401 zprostředkovatel při smlouvách polského krále s Václavem IV., v pozdějších husitských válkách na straně císaře Zikmunda.
- **Jan (Hanuš/Ferreus) kníže Opavský** (nar. 1365, † 12. 8. 1424), na Ratiboři, Krnově a Bruntále. R. 1397 nejvyšší hofmistr, od 1397 hejtman kladský a nemodlinský, vlivný člen královského dvora, iniciátor vraždy královských milců na Karlštejně dne 11. 6. 1397.

Znaky rodu opavských Přemyslovců: viz ZZ 47, 48.

c) Církevní představitelé:

- z **Vlašimě**, z **Jenštejna**:
 - **Jan Očko z Vlašimě** (nar. 1292, † 14. 1. 1380), příslušník starého českého rodu panského stavu, který se psal podle prvotního sídla rodu, hradu Vlašimě. Od mládí druh a důvěrník pozdějšího císaře Karla IV., který měl k němu vel

kou důvěru. V letech 1341 - 1351 probošt kapituly na pražském hradě, kanovník pražský a vratislavský, 1351 - 1364 biskup olomoucký, 1364 - 1378 arcibiskup pražský, od 1365 papežský legát diecéze pražské, řezenské, bamberkové a míšeňské, od listopadu 1378 kardinál. Na jeho doporučení byl uveden na arcibiskupský stolec pražský jeho synovec.

- **Jan z Jenštejna** (nar. 1347, † 17. 6. 1400 v Římě). Jan byl synem Pavla z Vlašimě - † 1376 bratr Jana Očka), notáře královské komory. Psal se z Jenštejna, podle hradu u Prahy, který buď sám postavil, nebo od někoho koupil. Jan studoval v Bologni, Padově, Montpellieru a Paříži. V letech 1375 - 1379 biskup míšeňský, 1379 - 1396 arcibiskup pražský, 1379 - 1384 nejvyšší kancléř. Po svém odstoupení z arcibiskupského stolce r. 1396 žil na hradě Helfenburku u Úštěka, až do svého odchodu do Říma. Doplňují znaky:

- ZZ 134 - Jan Očko z Vlašimě, Jan z Jenštejna - základní znak rodu:**
Na stříbrném štítu dvě červené supí hlavy se zlatou zbrojí a červeným jazykem. Na přilbě s korunou supí hlavy ze štítu. Přikrývadla červenostříbrná.
- ZZ 135 - Jan Očko z Vlašimě biskup olomoucký, 1351 - 1364, vyobrazení dle dobového reliéfu u sv. Víta:**
Čtvrcený štít. V 1. a 3. poli červeném, napříč poloviční, v horní části čtyři stříbrné kužele, v dolním dva. V 2. a 4. stříbrném poli dvě červené supí hlavy se zlatou zbrojí a červeným jazykem. Nad štítem biskupská mitra.
- ZZ 136 - Jan Očko z Vlašimě, arcibiskup pražský 1364 - 1378, vyobrazení dle dobového reliéfu u sv. Víta:**
Čtvrcený štít. V 1. a 3. černém poli zlaté břevno, v 2. a 4. poli stříbrném dvě červené supí hlavy se zlatou zbrojí a červeným jazykem. Nad štítem zelený arcibiskupský klobouk se šňůrami.
- ZZ 137 - Jan Očko z Vlašimě, kardinál 1378 - 1380, vyobrazení dle dobového reliéfu u sv. Víta:**

Stříbrný štít a na něm dvě červené supí hlavy se zlatou zbrojí a červeným jazykem. Nad štítem purpurový kardinálský klobouk se šňůrami.

- **Albrecht ze Šternberka** († 4. 1. 1380), v létech 1364 - 1368 a 1372 - 1380 biskup litomyšlský, 1368 - 1372 biskup magdeburský, z holické větve starého českého rodu panského stavu. Znak viz ZZ 50.
- **Jan ze Středy (Neumarkt)** († 20. 12. 1380), 1364 - 1380 biskup olomoucký, 1353 - 1374 nejvyšší kancléř, 1353 - 1364 biskup litomyšlský, narodil se buď ve Vysokém Mýtě, nebo ve slezské Středě (Neoforum-Neumarkt). Jako mladý klerik se uplatnil v kanceláři Jana Lucemburského, obdržel výnosné farní obročí ve Středě, kanonikáty kapitul ve Vratislavi a v Hlohově, přitom zůstával na dvoře, zorganizoval Karlovu dvorskou kancelář, vedl ji jako protonotář a později jako kancléř. Byl velmi vzdělaný, měl filozofické sklony, dopisoval si s Petrarcou, pravděpodobně autor zlaté buly německé. Znak není znám.

ZZ 138 - Olbram ze Škvorce († 1. 5. 1402), 1396 - 1402 arcibiskup pražský, 1396 člen zemské vlády vnucené králi. Někdejší kancléř vévody Jana Zhořeleckého, syn sestry Jana z Jenštejna. Popis znaku: Čtvrcený štít. V 1. a 3. poli, černém, zlaté břevno. V 2. a 4. poli, stříbrném, pět plamenů v pokosné čáře od levé do pravé polovice se nesoucích. Nad štítem zelený arcibiskupský klobouk se šňůrami.

ZZ 139 - Zbyněk Zajíc z Hazmburka (nar. 1376, † 28. 9. 1411), 1390 - 1402 probošt mělnický a kanovník u sv. Víta, 1402 - 1411 arcibiskup pražský, rozhodný straník krále Václava IV., původem ze starého rodu panského stavu. Muž zběhlejší ve zbraní, než v theologii. Proto r. 1404 velel královské hotovosti proti loupeživému rytíři Mikeši Zúlovi z Ostředka a r. 1406 při tažení do Bavorska. Popis znaku: Čtvrcený štít. V 1. a 3. černém poli zlaté břevno. V 2. modrém poli zlatý zajíc ve skoku. Ve 4. zlatém poli černá kančí hlava s červeným jazykem. Nad štítem zelený arcibiskupský klobouk se šňůrami.

ZZ 140, 141 - Václav Králík z Buřenic († 16. 9. 1416), antiochenský patriarcha, 1403 - 1412 probošt vyšehrad-

ský, 1413 - 1416 biskup olomoucký, 1395 - 1416 nejvyšší kancléř. Nejpřednější důvěrník králův. Jeho věrnost a podpora záměrů králových mu přinesla přezdívku „Králík“. Královu přízeň si získal za králova boje proti arcibiskupovi Jenštejnovi. Uvádíme dvě varianty znaku:

ZZ 140 - Biskup olomoucký 1413 - 1416:

Čtvrcený štít. V 1. a 3. červeném poli, napříč polovičním, v horní části čtyři stříbrné kužele, v dolním dva. V 2. a 4. červeném poli dva skřížené stříbrné meče se zlatými rukojeťmi. Nad štítem biskupská mitra.

ZZ 141 - Osobní znak:

Na červeném štítu dva skřížené stříbrné meče se zlatými rukojeťmi. Na přilbě s červenostříbrnou točenicí meče ze štítu. Příkrývadla červenostříbrná.

- **Albík z Uničova (†23. 8. 1427)**, doktor práv a lékařství, mistr svobodných umění, autor několika lékařských knih, osobní lékař krále Václava IV. V létech 1411 - 1412 arcibiskup pražský, 1412 - 1427 probošt vyšehradský a arcibiskup caesarienský. Původem Němec z Uničova na Moravě, počestil se. V době zvolení arcibiskupem byl vdovcem a svěcení přijal teprve po volbě. V teologii se nevyznal. Jeho znak není znám.

ZZ 142 - Konrát (Kunrat) z Vechty († 25. 12. 1431), v létech 1395 - 1408 biskup verdenský, 1413 - 1431 arcibiskup pražský, 1403 - 1405 nejvyšší mincmistr, 1405 - 1412 zemský podkomoří. Původem z Vestfálska, přišel do Čech jako kněz, získal si přízeň královu, jenž mu dopomohl k církevním hodnostem. Roku 1421 se přidal na stranu podobojí a byl proto ještě kostnickým koncilem proklet a sesazen. Arcibiskupské funkce však vykonával dále a umírnění podobojí ho uznávali. Jeho osobní znak je znám pouze z pečetí: Ve štítu kozel ve skoku. Barvy nejsou známy.

ZZ 143 - Jan Železný († 9. 10. 1430), v létech 1392 - 1416 biskup litomyšlský, 1416 - 1430 biskup olomoucký, 1421 - 1430 administrátor pražského arcibiskupství, r. 1396 člen zemské vlády vnucené králi. V době králova zajetí v r. 1403 Zikmundův náměstek a vladař království českého. Jeho minulost, až do doby zvo-

lení biskupem, je nejasná. Některé prameny uvádí, že pocházel z pražské měšťanské rodiny Benešoviců. V chronologii olomouckých biskupů se uvádí jméno Jan Bucek z Prahy. Podle narážky českých šlechticů na jeho domyšlivou odpověď na koncilu se usuzuje, že byl nemanželského původu. F. M. Bartoš se domnívá, že byl levobočkem markraběte moravského Jana Jindřicha, bratra císaře Karla IV. Jan Železný byl úhlavní protivník Husův a jeho stoupenců, zúčastnil se kostnického koncilu. Pro tvrdý a bezohledný postup proti „kacířům“ byl nazýván „Kladivem husitů“. Popis jeho znaku:

Jan Železný - biskup litomyšlský:

Čtvrcený štít. V 1. a 3. černém poli znak biskupství litomyšlského, tj. v černém poli zlatý kříž. V 2. a 4. poli znak měšťanského rodu Benešoviců z Prahy, štít nadél poloviční, pravé pole stříbrné, levé černé, přes ně modrý pruh. Nad štítem biskupská mitra (znak užíván na korouhvi r. 1410 a je znám z Richenthalovy kroniky - popis kostnického koncilu). Sedláček uvádí v modrém poli dva měsíce. Po konzultaci považujeme uváděný popis za správný.

- ZZ 144 - **Albrecht (Aleš) z Březí** († 1442), do r. 1416 vyšehradský kanovník, 1420 - 1442 biskup litomyšlský. Pocházel z českého vladyckého rodu, osedlého v jižních Čechách. Popis znaku:

Albrecht z Březí - biskup litomyšlský:

Čtvrcený štít. V 1. a 3. poli černém zlatý kříž, v 2. a 4. červeném poli zlatý pruh pokosem. Nad štítem biskupská mitra.

- ZZ 145 - **Tiema (Těma, Týma) z Koldic** († 26. 12. 1410), na N. Žeberku, Borku, Ilburku a Krupce. Od r. 1378 zástavou pánem na Pirně, Königsteinu, Hoyerswerdē. V létech 1360 - 1380 mistr královské komory, 1370 probošt teplického kláštera. 1380 - 1381 spolu s Jindřichem Škopkem správce království v době královny nepřítomnosti v zemi, od r. 1399 biskup míšeňský, r. 1409 člen královského poselstva ke koncilu do Itálie. R. 1383 přenechal králi dvorec na Starém Městě - Králův dvůr. Královský rada a sekretář, 1348 - 1355 podmaršálek, 1355 fojt v H. Lužici, později královský

hejtman vratislavský, nějaký čas mistr komory králové Anny Svídnické, manželky Karla IV. Pocházel ze šlechtického rodu z Míšeňska, připomínaného již ve 12. století. Z téhož rodu pocházel i

Albrecht z Koldic na Bílině († 1448), od 1383 královský rada, 1408 - 1415 dvorský sudí, 1415 účastník sjezdu kat. pánů v Č. Brodě, ok. 1420 hejtman knížectví svídnického. Od 1420 na Bílině, od 1383 na Borku, dále na N. Žeberku, Krupce, Ilburku. **Popis znaku pánů z Koldic:**

Štít napříč poloviční, v horní stříbrné části půl rostoucího černého lva s červeným jazykem, v dolním zlatém poli tři černé kosmé pruhy. Nad přílbou s černozlatou točenicí vpravo buvolí roh, vlevo jelení paroh, snad přirozených barev. Přikrývadla černo-zlatá. Sedláček uvádí celý štít zlatý se stejným lvem i pruhy, v klenotu rostoucí lev, ostatní stejné. Kolář uvádí, že na pečeti uložené ve Vídni, je u stejného znaku v klenotu mezi rohem a parohem orlice a lev.

- **Hanko Brunonis** († nedlouho před r. 1409), probošt lubuský (Lebus) a biskup kaminský, 1381 - 1384 zemský podkomoří, 1384 - 1394 nejvyšší kancléř. Král mu marně vymáhal dosažení výhodnějšího biskupství. Jeho znak není znám.
- **Jan Mráz** († 1403), do 1397 biskup lubuský (Lebus), 1397 - 1403 biskup olomoucký. Znak není znám.
- **Ladislav (Lacek) z Kravař** († 1408), 1403 - 1408 biskup olomoucký. Pocházel ze starého rodu panského stavu. Jeho znak - viz ZZ 52.

d) Čelní představitelé šlechty:

ZZ 146 - z Vartemberka:

Petr z Vartemberka na Kosti († 1402 až 1405), 1368 - 1380 nejvyšší hofmistr, 1381 - 1386 nejvyšší purkrabí pražský, oblíbenec císaře Karla IV. Z funkce purkrabího odstoupil pro vzpuru bratra Markvarta proti králi. Pozdější člen panské jednoty proti Václavu IV.

Čeněk z Vartemberka († 1425), na Valdštejně, Vysokém Veselí, Bradě, Skále, Jičíně, N. Bydžově, Lipnici. V letech 1408 - 1414 nejvyšší číšník, 1414 - 1420 nejvyšší purkrabí pražský a po smrti krále v r. 1419,

spoluvlada královny Žofie. 1412 - 1418 poručník Oldřicha z Rožmberka. Původně horlivý Husův stoupenec. První připojil svou pečeť ke stížnému listu proti jeho upálení. Stál v čele náboženského hnutí a dal r. 1417 unést titulárního biskupa nikopolského Heřmana z Mindelheimu, aby světil husitské kněze. Na svých a rožmberských panstvích zaváděl přijímání pod obojí. Nejdříve odpůrce císaře Zikmunda, později na jeho straně. R. 1420 poražen od Žižky u Hořic, ale nepřestal být nebezpečný husitské revoluci až do své smrti. Téhož rodu byl i

Jan Chudoba z Vartemberka na Ralsku, v r. 1415 přední účastník sjezdu kat. pánů v Č. Brodě.

Popis vartemberského znaku:

Původní znak rodu byla lvice, ale od r. 1313 užívali naděl polovičního štítu, vpravo zlatého, vlevo černého. Na přílbě s černostříbrnou točenicí (nebo korunou) černá křídla. Přikrývadla černá a zlatá.

ZZ 147 - Vilém ze Zvířetic († ok. 1414), z rodu lemberských Markvarticů. V letech 1389 - 1414 přisedící zemského soudu, 1404 jmenován královským popravcem na Boleslavsku. Rod užíval tento znak:

Štít naděl poloviční, vpravo zlatý, vlevo černý. Nad přílbou s korunou složená křídla, přední zlatá, zadní černé. Přikrývadla černo-zlatá.

ZZ 148 - z Lichtenburka, z Lipé:

Jan Krušina z Lichtenburka († 1407), na Opočně a Kumburku. Hejman slezského svídnicka, 1403 - 1407 nejvyšší purkrabí pražský a nejvyšší hofmistr.

Hanuš z Lipé, od 1415 dvorský maršálek, 1415 přední člen sjezdu moravské šlechty podobojí ve V. Meziříčí.

Popis spol. užívaného znaku:

Zlatý štít a na něm dvě skřížené ostrve o šesti suchých. Na přílbě s korunou zlatý kapr na červeném polštáři a za ním zelená paví kyta. Přikrývadla černo-zlatá.

ZZ 149 - Hynek Berka z Dubé na Hohenštejně († ok. 1417), na Hohenštejně v Sasku, Šarfenštejně, Tolštejně, Frývaldu, Kamenici, Chlumu, Malešově a Skalici. Roku 1396 a 1403 nejvyšší zemský sudí. Přední člen sjezdu katolických pánů v Čes. Brodě r. 1415. Popis znaku:

Na zlatém štítu dvě zkřížené černé ostrve o šesti suchých. Na přílbě s korunou složená zlatá křídla a na nich ostrve ze štítu. Příkrývadla černožlatá.

- ZZ 150** - Jan Michalec z Michalovic († 1425), na Michalovicích a Bezdězi. Roku 1396 člen kolegia, které převzalo vládu v zemi nátlakem na krále. R. 1415 účastník sněmu katolických pánů v Čes. Brodě. Bojoval proti husitům ve službách císaře Zikmunda. Účastník vraždy královských milců na Karlštejně. 11. 6. 1397.

Popis rodového znaku:

Štít nadél poloviční, vpravo stříbrný, vlevo černý. Na přílbě s černostříbrnou točenicí černá křídla se stříbrnými srdečky. Příkrývadla černostříbrná.

- ZZ 151** - Ota z Bergova († asi 1430), na Bílíně, N. Žeberku, Troskách, Borku a N. Sedle. V letech 1388 - 1393 nejvyšší purkrabí pražský, 1396 člen zemské vlády nucené králi. 1403 zemský podkomoří, 1415 účastník sněmu katolických pánů v Č. Brodě. Známý odpůrce husitů. **Popis znaku:** Červený štít se stříbrnou okřídlenou rybou pokosem. Na přílbě s červenostříbrnou točenicí táž ryba hlavou dolů. Příkrývadla červenostříbrná.

- ZZ 152** - Jindřich z Rožmberka († 1412), vedoucí osobnost králových odpůrců. Roku 1403, během zajetí krále, jmenován císařem Zikmundem nejvyšším purkrabím pražským. Od r. 1404 královským popravcem v Bechyňsku.

Popis znaku:

Na stříbrném štítu červená pětiletá růže. Na přílbě s korunou červená růže ze štítu. Příkrývadla červenostříbrná.

- ZZ 153** - z Hradce:

Jindřich st. z Hradce († 1398), na Hradci a Telči, jeden z vůdců spiknutí v r. 1393.

Jindřich ml. z Hradce († 1422), velkopřevor řádu maltézských křížovníků Johanitů na Strakoncích, známý z bitvy u Sodoměře.

Jan st. z Hradce († 1417), na Hradci a Vilharticích. V letech 1412 - 1413 nejvyšší purkrabí pražský, přisedící zemského soudu a hejtman prácheňského kraje. Stoupenec Husův a r. 1415 přední člen sjezdu podobojí.

Jan ml. z Hradce († 3. 11. 1420), na Hradci, Vilharticích a Počátkách. Roku 1415 nejvyšší hofmistr a přední účastník sjezdu katol. pánů.

Heřman z Hradce († 1404), na Hradci, Žirovnici, Slavonicích, Dačicích a Bílkově. V letech 1383 - 1396 přisedící zemského soudu.

Oldřich Vavák z Hradce († 2. 109. 1421), na Hradci. V letech 1403 - 1421 nejvyšší mincmistr, od 1404 královským popravcem v Bechyňsku. Příznivec husitů, 1415 pečetil dopis do Kostnice.

Popis znaku: Štít nahoře třetinou zlatý, dolejší dvě třetiny červené. Na přilbě s korunou zlatá pětistá růže. Příkrývadla modrozlatá.

(Poznámka: Původní znak byl zlatá růže na modrém štítu).

ZZ 154 - z Landštejna:

Vítek z Landštejna († asi 1381), na N. Hradech, Borovanech a Svinách. V letech 1379 - 1381 nejvyšší komorník.

Vilém z Landštejna († 1398), na Mezimostí, 1381 - - 1382 probošt vyšehradský, 1396 - 1398 nejvyšší komorník zemský.

Jan z Landštejna († 1389), od 1353 kanovník pražský, od 1367 probošt mělnický.

Vilém z Landštejna († 30. 11. 1360), od 1353 probošt vyšehradský, 1353 - 1360 nejvyšší kancléř.

Litold z Landštejna († ok. 1380), na Landštejna, Třeboni, Borovanech Ledenicích, Lipnici, Vožici. R. 1379 nejvyšší komorník zemský.

Mikuláš z Landštejna a Borotína († po 1412), na Borotíně a Prčici, od 1393 na Střele. V letech 1376 - 1379 zemský podkomoří, 1380 nejvyšší maršálek, 1382 hofmistr arcibiskupský, 1397 přisedící zemského soudu. Pocházel z boční větve rodu pánů z Landštejna.

Popis znaku: Na červeném štítu stříbrná pětistá růže. Na přilbě s korunou stříbrná růže ze štítu. Příkrývadla červenostříbrná.

ZZ 155 - Boček z Kunštátu a Poděbrad († 1416), na Poděbradech a Lysicích. V letech 1403 - 1408 nejvyšší písař zemský, 1396 člen kolegia, které převzalo vládu v zemi. Člen panské Jednoty proti králi Václavu IV.

Popis znaku: na stříbrném štítu v horní polovici tři černá břevna. Na přilbě s krunou dvě složená stříbrná křídla, přední z nich v horní polovině se třemi červenými břevny. Příkrývadla černostříbrná.

ZZ 156 - z Dubé - Benešovic:

Ondřej z Dubé na Zlenicích († 1412 nebo 1414), 1343 - 1394 nejvyšší sudí zemský, po 1378 popravce kraje vltavského, od 1405 popravce kraje kouřimského. Autor knihy „Výklad na právo zemské české“. V letech 1368 - 1369 doprovázel císaře Karla IV. na cestě do Říma. Jeho bratrem byl Beneš z Dubé.

Václav z Dubé a Lěštna († před 1424), 1419 - 1422 podkomoří zemský, 1411 - 1414 ve službách císaře Zikmunda. R. 1414 doprovázel společně s Janem Kepkou z Chlumu Jana Husa do Kostnice a asi z Norimberka zajel do Špýru za Zikmundem pro glejt. V r. 1420 podpurkrabí pražského hradu.

Znak: Páni z Dubé užívali erbu Benešoviců, a to červený štít se stříbrnou zavínutou střelou, tzv. „odřívous“ (mužský vous vzhůru proražený střelou). Na přilbě s korunou zelená paví kyta, přes ní napříč táž střela. Příkrývadla červenostříbrná.

ZZ 157 - Břenek Švihovský z Riesenberka (z Ryžemberka), († 1407), na Škále, Rabí a Ryžemberce. R. 1394 nejvyšší komorník zemský 1396 - 1403 dvorský sudí, 1403 - 1407 nejvyšší sudí zemský. Přední člen panské Jednoty proti králi.

Popis znaku: Naděl poloviční štít, dělený zlatou čarou vpravo červený, vlevo tři červené a tři stříbrné vodorovné pruhy. Na přilbě s korunou složená červená křídla, přední se třemi stříbrnými pruhy. Příkrývadla červenostříbrná.

ZZ 158 - Švihovští z Riesenberka (z Ryžemberka): Pro úplnost uvádíme i znak, který rod užíval od r. 1467, doplněný žerotínskou orlicí: Čtvrcený štít - v 1. a 3. stříbrném poli černá orlice se zlatou pružinou a zbrojí, pokosem. V 2. a 4. poli naděl třetinou děleným, pravá užší část červená, levá širší se třemi červenými a třemi stříbrnými vodorovnými pruhy. Nad přilbou s korunou složená červená křídla se třemi stříbrnými vodorovnými pruhy. Příkrývadla červenostříbrná.

ZZ 159 - z Choustníka:

Heřman z Choustníka († před 1404), na Chotěboři a Choustníkově Hradišti. V l. 1398 - 1402 nejvyšší komorník zemský, 1400 - 1402 nejvyšší hofmistr, 1402 mistr královské komory.

Beneš z Choustníka († 1410), na Městci a Dražicích. Od 1382 člen královské rady, 1382 - 1383 nejvyšší písař zemský, 1389 - 1403 hejtman svídnický a vratislavský, 1403 v zájetí s králem ve Vídni, 1409 člen královského poselstva do Itálie, 1409 mistr královské komory. Jeden z předních důvěrníků krále. Poslední svého rodu.

Heřman z Choustníka († 1404), na Choustníku a Chotěboři, Hradišti, Prčici. Vynikal čestností.

Popis znaku: Na modrém štítu zlatý žebřík, s horními konci zahnutými. Na přílbě s točenicí týž žebřík. Přikrývadla modrozlatá. (Poznámka: Na hradě Laufu je uveden na červeném štítu stříbrný kosmý žebřík v modrém štítu, v Roudnickém rukopisu zlatý žebřík v černém poli.)

ZZ 160 - Smil Flaška z Pardubic († 1403), roku 1396 nejvyšší písař zemský, 1395 člen panské Jednoty. Spisovatel naučných básní „Nová rada zvířat“, „Rada otce synovi“, sběratel přísloví.

Popis znaku: Na červeném štítu půl stříbrného koně ve skoku, se zlatou uzdou. Na přílbě s korunou týž kůň. Přikrývadla červenostříbrná.

ZZ 161 - Konrád Krajč z Krajku († po 1387), na Greifensteinu, Landštejně, Bystřici a Čížkrajově. Roku 1381 člen královského poselstva do Itálie, 1380 - 1385 nejvyšší hofmistr.

Popis znaku: Štít pokosem poloviční, nahoře stříbrný, dole červený. Na přílbě s červenostříbrnou točenicí křídla dělená pokosem, v horní části stříbrná, dole červená. Přikrývadla červenostříbrná.

ZZ 162 - Vilém z Pernštejna († 1422), v letech 1378 - 1408 nejvyšší hejtman moravský, 1415 účastník sjezdu mor. šlechty podobojí, stoupenec krále Václava IV.

Popis znaku: Stříbrný štít a na něm černá zubří hlava se zlatou houžví v chřípí. Na přílbě s korunou táž zubří hlava s krkem, přikrývadla černostříbrná.

ZZ 163 - Jindřich Lefl z Lažan († 1421), na Okoři, Náchodě, Bechyni a Krakovci. Okolo 1412 královský dvořan, 1415 hejtman vratislavský. Od něho z Krakovce odjížděl Jan Hus do Kostnice. V husitských válkách bojoval na straně Zikmundově a zemřel na následky zranění v bitvě pod Vyšehradem 1. 11. 1420.

Popis znaku: Stříbrný štít se třemi plovoucími červenými kapry. Na přilbě s korunou dva rohy, na způsob trub, pravý stříbrný, levý červený, mezi nimi dvě skřížená kopí s praporečky, vpravo červeným, vlevo stříbrným. Příkrývadla červenostříbrná.

ZZ 164 - z Chlumu a Košumberka:

Rod pocházel z hradu Chlumu na Čáslavsku, kam se jejich předkové přistěhovali ve 12. stol. z Litoměřicka. Bratři: Diviš († asi 1393), Ješek († asi 1391), Mstislav († 1398), Slavata († 1390); r. 1372 získali hrad Košumberk a po něm se i psali „z Chlumu a Košumberka“. Ješkovi synové byli horliví kališníci: Jan († 1453), na Chlumu, 1414 - 1415 mistr královské komory. - Vilém († 1434) a Diviš († 1454) byli významní husitští válečníci.

Popis znaku: Modrý štít a na něm tři vodorovné zlaté pruhy. Na přilbě s korunou sedm pštrosích per, střídavě modrých a zlatých. Příkrývadla modrozlatá.

ZZ 165 - Půta z Ilburka († ok. 1437), na Lokti, Chomutově a Mšeném. Odpůrce husitů, 1414 doprovázel do Kostnice biskupa Jana Železného. Pocházel z míšeňského rodu.

Popis znaku: Štít napříč poloviční, horní část zlatá a v ní půl černého jednoocasého lva vpravo hledícího, v dolní modré části tři zlaté hvězdy. Na přilbě s korunou mezi zlatým a černým křídlem jednoocasý lev ze štítu.

- Půta (Póta) z Častolovic († 1435), na Potštejně a Helfenburku u Úštěka. Po 1383 jmenován nejvyšším hejtmanem a královým náměstkem v Lucembursku. R. 1414 doprovázel do Kostnice biskupa Jana Železného. Jeho znak stejný - viz ZZ 51.

- z Kravař:

Petr Strážnický z Kravař († 1411), na Plumlově, N. Šternberku, Strážnici, Prostějově a Račicích. 1408 -

- 1411 nejvyšší hejtman moravský, kolísal mezi Zikmundem a kalichem.

Lacek z Kravař († 1419), na V. Meziříčí a Helfštejně. V letech 1408 - 1419 nejvyšší hejtman moravský. Přítel Jana Husa a podporovatel jeho učení. V době Husova procesu zakročil dvakrát v jeho prospěch. V r. 1415 přední člen sjezdu podobojí.

Petr z Kravař, 1415 olomoucký komorník a účastník sjezdu moravské šlechty podobojí.

Rodový znak - viz ZZ 52.

- Petr ze Šternberka na Konopišti. 1415 přední člen sjezdu katolických pánů v Českém Brodě.

Rodový znak - viz ZZ 50.

e) Královi oblíbenci:

ZZ 166 - Jíra z Roztok († ok. 1413), v letech 1380 - 1384 nejvyšší lovcí a purkrabí křivoklátský, 1393 - 1400 hofmistr králové, 1384 - 1385 zemský podkomoří. Přední důvěrník králův, který mu daroval vedle jiných statků r. 1381 hrad Krakovec a r. 1385 jej povýšil do panského stavu.

Popis znaku: Na stříbrném štítu černá vrána se zlatou zbrojí. Na helmě s černostříbrnou točenicí vrána ze štítu. Příkrývadla z koží hranostajových. (Stejný erb Petr z Roztok a Drahozuze).

ZZ2167 - Purkart Strnad z Janovic († 11. 6. 1397), na Vožici a Pištině. V letech 1390 - 1394 nejvyšší purkrabí pražský a nejvyšší sudí dvorský. Král mu ztrátu úřadů nahradil jmenováním svým komorníkem a propůjčil mu do zástavy hrady Königstein, Lilienstein a město Pirnu. Vstup ke dvoru mu pravděpodobně umožnil jeho strýc, Petr z Janovic, probošt pražského kostela. Purkart byl zabit na Karlštejně 11. 6. 1397 skupinou pánů, vedenou Hanušem knížetem Opavským.

Popis znaku: Modrý štít, na něm orlice se zlatou zbrojí a červeným jazykem, vpravo stříbrná, vlevo červená. Na přilbě s modročervenou točenicí složená křídla, přední červené, zadní stříbrné. Příkrývadla červenomodrá.

ZZ 168 - Škopkové z Dubé:

Jindřich Škopek z Dubé († 6. 5. 1395), na Liběšicích,

Kostomlatech a Egerberku. Od 1378 král. rada a hofmistr Králové Johanny, 1380 a 1386 zemský správce, 1381 - 1391 nejvyšší komorník zemský, 135 - 1395 nejvyšší hofmistr. Přední z oblíbenců, vždy věrný králi. Beneš Silný Škopek z Dubé († 1406), na Liběšicích a Kostomlatech, Vartě. R. 1396 nejvyšší hofmistr, 1405 dvorský sudí. Jindřichův bratranec.

Aleš Škopek z Dubé († 1435), na Dražicích, Úštěku, Levině, Labském Kostelci, Jenštejně a Kokoříně. R. 1403 a 1415 nejvyšší komorník zemský, 1415 účastník sjezdu kat. pánů v Č. Brodě. Syn Jindřicha Škopka. V husitských válkách na straně císaře Zikmunda.

Popis znaku: Na zlatém štítu dvě skřížené černé ostrovy o šesti sucích. Na přilbě s černo-zlatou točenicí buvolí rohy, po každé straně s třemi praporečky (barvy klenotu nejsou známy). Přikrývadla černo-zlatá.

- ZZ 169 - Štěpán z Opočna († 11. 6. 1397), na Žlebech, Chlumci n. C., Lichnici a Lichtenburku. Z rodu pánů z Dobrušky. Královský hejtman ve Vratislavi. Zabit na Karlštejně skupinou pánů vedenou knížetem opavským Hanušem, dne 11. 6. 1397.

Popis znaku: Asi od r. 1396 užíval s bratry Janem a Jaroslavem znak rozmnožený o erb pánů z Choustníka: Čtvrcený štít. V 1. a 3. modrém poli zlatý žebřík, s horními konci zahnutými. V 2. a 4. červeném poli dva stříbrné pruhy pokosem. Na přilbě s korunou červené křídlo se stříbrným pruhem pokosem. Přikrývadla vpravo modrozelená, vlevo červenostříbrná.

- ZZ 170 - Štěpán Poduška z Martinic († 11. 6. 1397), mistr královské komory. Zabit na Karlštejně skupinou pánů vedenou knížetem opavským Hanušem.

Popis znaku: Na červeném štítu dvě stříbrná lekna s kořeny. Na přilbě lekna ze štítu. Přikrývadla červenostříbrná (pozn.: klenotem se lišil od znaku rodu, kde byla užívána stříbrná lekna na červených křídlech).

- ZZ 171 - Markolt z Vrutice († 11. 6. 1397), od r. 1380 příslušník rytířského řádu maltézských křížovníků Johanitů, od 1391 velkopfevor a komtur strakonický. Zabit na Karlštejně skupinou pánů vedenou knížetem opavským Hanušem.

Popis znaku: Podle údajů v Sedláčkově „Heraldice“ měl ve štítu kráčejjící husu.

- ZZ 172 - Zikmund Huler z Orlíka** († 23. 6. 1405), na Orlíku a Vožici. Pocházel z měšťanské rodiny chebské, jejíž jedna větev přesídlila do Prahy, kde zbohatla na obchodu se sukнем. V letech 1381 - 1382, 1384 - 1385 a 1387 člen staroměstské městské rady, 1388 - 1389 písař královské komory, 1387 - 1404 podkomoří zemský, 1403 s králem ve vídeňském zajetí. Jeden z čelních oblíbenců králových, později obviněn z toho, že se obhacoval na úkor státní pokladny, zatčen, odsouzen a sťat 23. 6. 1405 v obecní síni staroměstské radnice. Po něm držel Vožici asi do 1407 jeho bratr Ondřej.

Popis znaku: Ve II. dílu Sedláčkovy „Heraldiky“ jeho znak, známý z pečeti a to na štítu pruh pokosem. Barvy neznámý. (Pozn.: Znak též na křtitelnici v Lažišti u Prachatic - pruh pošikem.)

- ZZ 173 - Jan Čúch ze Zásady** († po 1411), na Lobkovicích a Navarově. V letech 1380 - 1399 podmaršálek dvora králova (r. 1389 jej zastupoval jeho bratr Jan Kozel ze Zásady). Kvůli stavbě jezu na Labi v Lobkovicích vznikly spory s arcibiskupem Janem z Jenštejna. Z vladyckého rodu nazývajících se podle tvrže u Semil. Jeho bratr Jan Kyjata ze Zásady, na Libiněvci, byl 1418 hofmistrem králové, další bratr Jan Ocas ze Zásady, byl r. 1390 - 1396 rychtářem měst pražských.

Popis znaku: Štít napříč poloviční, nahoře červený, dole stříbrný. Na přílbě s červenostříbrnou točenicí seděl stříbrný chrt. Přikrývadla červenostříbrná (dle Krále - vyobrazení v Sedláčkových „Hradech“ - díl X.).

- ZZ 174 - Hyncík Pluh z Rabštejna** († před 1401), na Orlíku, Šternštejně, Boršengrúnu a Kynžvartu. R. 1384 - 1386 hejtmanem v Chebu, 1398 v průvodu krále při cestě do Lucemburska a Francie, od 1399 králův zástupce v H. Lužici. Zapřisáhlý nepřítel duchovního stavu.

Popis znaku: Čtvrcený štít. V 1. a 3. stříbrném poli ostrve přirozené barvy probíhající pokosem, se třemi zelenými lipovými listy. V 2. a 4. červeném poli stříbrné rádo (pluh). Nad přílbou s červenostříbrnou to-

čenicí dva pluhy stříbrné, zkřížené, s šesti pery červenými a stříbrnými. Příkrývadla stříbročervená.

- ZZ 175 - **Bořivoj ze Svinář** († po 1401), na Plané v plzeňsku. Od 1389 královský fojt v Bavorsku a hejtmán chebského landfrýdu šlechty a měst, 1392 zemský fojt ve Švábsku a Alsasku. Býval pověřován diplomatickými úkoly, např. 1380 sjednával v Anglii svatbu královny sestry Anny s Richardem II.

Popis znaku: Na modrém štítu stříbrná volská hlava. Nad přílbou s modrostříbrnou točenicí hlava ze štítu. Příkrývadla modrostříbrná.

- ZZ 176 - **Kunat Kaplíř ze Sulevic** († ok. 1392), do 1378 purkrabí na hradě Ostrý Jana z Michalovic, od 1378 přisedící zemského soudu, od 1382 místosudí dvorského soudu, 1386 - 1389 nejvyšší mincmistr, 1389 purkrabí karlíštejnský, 1388 - 1392 nejvyšší písař zemský. U krále v přízni.

Popis znaku: Na modrém štítu orlí křídlo s červeno-zlatou šachovnicí. Na přílbě s korunou orlí křídlo ze štítu. Příkrývadla červenostříbrná. (Pozn.: Na hradě Laufru v modrém poli stříbrné křídlo.)

- ZZ 177 - **Chval ze Rzávého** († asi 1392), na Kostelci n. S., Stonařově a N. Vsi. R. 1380 člen poselstva do Anglie, po 1380 fojt královských lén v bavorské Falci, 1382 - 1387 purkrabí vyšehradský, od 1385 král. rada, od 1392 zemský fojt ve Švábsku a Alsasku.

Popis znaku: Na stříbrném štítu červené břevno pokosem. Na přílbě s červenostříbrnou točenicí sedí na červené podušce stříbrný chrt se zlatým obojkem. Příkrývadla červenostříbrná. (Předkládané vyobrazení erbu přísluší Vítům a Lapáčkům ze Rzávého. Námí zmíněný Chval měl podle pečeti z r. 1384 - 1385 štít shora polcený. za klenot rohy - viz: Sedláček: Heraldika II, str. 217. Pilňáček: Staromoravští rodové, str. 433.)

- ZZ 178 - **Vok Voksa z Valdštejna** († neznámo), r. 1411 vrátný dvora králova. Horlivý příznivec Jana Husa. V období sporů s církevními představiteli nastrojil 15. 7. 1412 průvod k pohanění papeže, což prohloubilo roztržku mezi církví a opravci. 1415 účastník sjezdu pánů podobojí.

Popis znaku: Na zlatém štítu modrý jednoocasý lev. Na přilbě s točenicí složená křídla, přední modré, zorní zlaté. Příkrývadla modrozlatá.

- ZZ 179 - **Mikuláš Chudý z Lobkovic** († 1435), na Lobkovicích, Hasištejně, Přimdě, Mostě, Šumberku, Chomutově a Hluboké. Od 1406 písař urbury královské v Kutné Hoře, od 1416 nejvyšší písař zemský. Původně se psal z Újezda (syn Marše z Újezda). Přední králův milostník. V husitských válkách na straně císaře Zikmunda.

Popis znaku: Štít napříč poloviční, nahoře červený, dole stříbrný. Na přilbě s korunou z červeného toulce (kalamáře) vyčnívající stříbrné pero. Příkrývadla červenostříbrná.

- ZZ 180 - **Jan Sádlo ze Smilkova** († ok. 1421), na Kostelci. 1412 královský dvořan, do 1420 purkrabí karlíštejnský. **Popis znaku:** Štít kosmo dělený, nahoře zlatý, dole černý. Na přilbě s korunou dvě otevřená křídla. Barvy klenotu a příkrývadla neznámy.

- ZZ 181 - **Filip Lauta z Dědic a Dešova** († po 1419), R. 1401 správce nad horami píseckými (těžba zlata), 1396 - 1412 nejvyšší lovčí, do 1419 člen král. rady. Koncem 4. a zač. 15. stol. jeden z předních milců. Byl stoupencem husitství. Z rodu Benešoviců.

Popis znaku: Na stříbrném štítu červená, hrotem vzhůru obrácená zavinutá střela. V klenotu střela ze štítu. Příkrývadla asi červenostříbrná.

- ZZ 182 - **Jan z Lestkova** († 19. 8. 1429), v letech 1415 - 1417 královský podkomoří.

Popis znaku: Štít nadél poloviční, v pravém červeném poli stříbrné břevno, levé stříbrné. Na přilbě s točenicí buvolí rohy (barvy neznámy). Příkrývadla červenostříbrná.

- ZZ 183 - **Jan z Milheimu** († 1402), pražský měšťan, zakladatel Betlémské kaple, 1398 v průvodu krále při cestě do Lucemburska a Francie. Jeho potomci se zvali Hoškové z Mulheima.

Popis znaku: Štít nadél poloviční, vpravo zlatý, s půlí černé orlice, vlevo červený, se dvěma zlatými palečnicovými koly. Na přilbě s točenicí zlaté palečnicové kolo, zdobené třemi pery: modrým, zlatým a červeným. Příkrývadla červenožlatá.

- ZZ 184 - Petr Zmrzlík ze Svojšína († 16. 8. 1421), na Nečtinách, Žlebech a Kladrubech. R. 1411 nejvyšší mincmistr, po r. 1419 stál pevně na straně podobojí, 1421 hejtman vojska pražského. R. 1411 dal přeložit kroniku Trojanskou a r. 1412 dal psát bibli Litoměřickou. Popis znaku: Na červeném štítu tři vodorovné stříbrné pruhy tak, aby štít byl rozdělen do sedmi pruhů. Na přilbě s korunou složená křídla stejně zbarvená. Příkrývadla červenostříbrná.
- ZZ 185 - Mikuláš Augustinův z Okoře († 1415 nebo 1416), z rodu Rokycanských, pražský měšťan. Na Okoři, Vožici, Březnici, Svadově, Středoklukách a Egerberku. Člen královské rady, od r. 1400 píše královského podkomořího, pak do r. 1403 píše královské urbury v Kutné Hoře, 1410 - 1416 nejvyšší písař zemský, 1403 - 1404 podkomoří zemský. Jméno „Augustinův“ získal podle své manželky Voršily, vdovy po Augustinovi, apotekáři z Florencie († 1400), který 1353 přijal měšťanské právo na Starém Městě pražském. Popis znaku: Štít dělený kosmým cimbuřím, neznámých barev. (Pozn.: Vyobrazení dle Bačkovského.) Na helmě s točenicích buvolí rohy.
- Mikeš Divůček z Jemnišť († 1423), 1412 královský dvořan, 1420 nejvyšší mincmistr, 5. 4. 1420 poražen Žižkou u Vožice. Popis znaku: Měl stejný erb jako páni z Cimburka - viz ZZ 53.
 - Petr z Písku († nezn.), městského stavu, nejvyšší mincmistr. Jeho znak není znám.

ARCHEOLOG BŘ. JELÍNEK A BACHOVA POLICIE

Karel H. Sklenář (starší)

Sny o rakouské konstituční monarchii a občanských svobodách, zrozené za převratných událostí jara roku 1848, se brzo rozplynuly. Trvalým přínosem však byl zánik feudalismu a výrazně posílené nacionální sebevědomí početné řady národů habsburské říše. Za podmínky, které vytvářelo nové společenské zřízení, se to zvláště projevovalo u mladého měšťanstva, a nejživěji mezi českými studenty.

Po rozeznání tzv. kroměřížského sněmu v roce 1849 se krátce ujel vedení státní politiky pověstný bachovský absolutismus. K jeho rysům patří slídívý policejní dohled, vystupňované umlčování jakýchkoliv projevů kulturního života a potřeb neněmeckých národností, provázené důslednou germanizací veškerého veřejného dění, a ovšem i školství, k podpoře centralistických tendencí.

Dříve než se tento režim dožil deseti let svého působení, se ukázalo, že je to systém jak hospodářsky neúnosný, tak politicky neschopný. Potlačení práv zemských sněmů a požadavků národnostních skupin říše nepřinášelo vnitřním poměrům a správě státu slibovaný klid. Nedařilo se ani zahraniční politice. Vyvrcholením byly porážky rakouských armád v Itálii (Magenta, Solferino) v roce 1859. Tato pohroma konečně donutila císaře, ochotného hledat chyby spíš v lidech než v osobně mu vyhovujícím systému, že propustil hlavu režimu, ministra vnitra dr. Alexandra Bacha a zanedlouhou i jeho soupeře, barona Kempena, šéfa nejvyššího policejního úřadu.

Kdo si od toho sliboval ústavní nápravy a uznání práv potlačovaných národností, byl opět a brzo zklamán. Odpor trůnu a jemu přísluhujících centralistů k takovým krokům neochaboval. Ani z policejních orgánů ovšem nevyprchal Kempenovým odchodem starý bachovský duch a cíle. Nejinak tomu bylo i v Praze, kde ve funkci šéfa policejního ředitelství zůstal c. k. dvorní rada, svobodný pán Anton von Päumann, rytíř řádu železné koruny.

Navzdory všemu rostoucí vlastenecké hnutí se projevovalo od samého počátku šedesátých let opět sebevědoměji a zdůrazňováno na veřejnosti i vnějším výrazem, „slovanským oblekem“ z roku 1848, tzv. čamarou. Byl to tmavý, nejčastěji černý kabát, opatřený hustou řadou drobných kuličkovitých, látkou potažených knoflíčků, zapínaných do ozdobně našitých stužek nebo pletených šňůrek. K čamaře patřila podobně zdobená světlejší vesta a tuhý černý klobouček s širokou stuhou, doplněnou dvěma drobnými střapečky. Nejdříve se tak začala šatit mladá generace, studenti, pak tovaryši a učedníci, ale krátce se čamara stala oblekem skutečně obecným, užívaným i pro společenské události.¹⁾

Pražský policejní ředitel Päumann, tuhý byrokrat a odchovanec absolutismu, viděl v každém náznaku národního citění ohrožení celistvosti říše a bezpečnosti trůnu. Čamary ho dovedly vyprovokovat až k nepředloženým zásahům, kterými způ-

sobil nepřijemnosti i takovým hodnostářům, jako byl pražský místodržitel hrabě Karel Mecséry. Tak už 20. května 1860 vyzval Päumann pražského primátora dr. Wanku, aby zakázal krejčím šít obleky, sloužící stříhem a ozdobami k demonstracím. Primátor to odmítl. Uražený ředitel si stěžoval místodržiteli. Ten sice dr. Wankovi vytkl jeho postoj k policejnímu nařízení, ale na provedení netrval; Päumannovi naopak sdělil, že příkaz nebyl a nemohl být jasně definován, protože je obtížné určit, který oblek je demonstrativní povahy. A ještě připojil pokyn, aby policejní ředitel nevydával v této věci další příkazy a aby policie zakročovala až tehdy, kdy k ohrožení veřejného pořádku skutečně došlo.

Toto „napomenutí“ nestačilo. Už počátkem příštího měsíce dostal dvorní rada Päumann od policejních agentů upozornění, že se na 10. a 11. června, tedy k výročí bouří z roku 1848, připravuje studentská demonstrace. A dne 9. června mu došlo hlášení z policejní stanice na Smíchově, že studenti připravují na zítřejší nedělní dopoledne v ulici Na příkopě po ukončení novoměstské slavnosti Božího Těla nějaké shromáždění a chtějí na sebe upoutat pozornost veřejnosti „národním oblekem“ a dokonce i zpěvem českých nacionálních a tedy pobuřujících písní.

Päumann vyslal dopoledne toho svátečního dne na Příkopy policejní oddíl a několik tajných. Troufalostí studentů vydrážděnému pánovi to však nestačilo; vydal se také sám na označené místo, ovšem že v civilním oblečení. Před kostelem piaristů u Panské ulice skutečně zahlédl skupinu asi čtyřiceti studentů, vesměs v čamarách. Šel zvolna až k nim a když se začali vzdalovat, provázel je až do Havířské ulice, kde se hlouček mladíků pokojně rozešel.

Přesto dal direktor svým tajným pokyn - později to vysvětloval úmyslem vyšetřit původní záměr shromážděných - aby zajistili z odcházejících dva studenty, které jim určil, a sám uchopil za rameno ještě dalšího a vyzval ho, aby šel s ním. Jenže ten se nečekaně vzepřel: pána nezná a nikam s ním nepůjde! Okolem policie bylo v první řadě udržovat klid. A teď se začalo dít, co pan dvorní rada právě nechtěl. Srážka s odporujícím chlapcem vzbudila pozornost ve svátek ještě početnějšího obecnstva, pozornost o to větší že mnoho Pražanů, jako ostatně už prve leckterý ze studentů, policejního ředitele poznalo. Aby zákrok urychlil, nezbylo pánovitému Päumannovi než aby se smělému holobrádkovi představil, třeba

to cítil jako urážku a ponížení. Mladík teď poslechl. Jeho doprovodu se brzo ujal jeden z policejních adjunktů. Vedl ho, tak jako tajní oba jimi zajištěné studenty, na policejní ředitelství. Směřoval tam i opodál jdoucí direktor Päumann.

Po příchodu do policejní budovy nastalo sepisování protokolů s předvedenými. V nejstarším z nich zjištěn posluchač 2. ročníku pražské polytechniky Josef Čapek, syn sladovnického tovaryše, rodem z Dubu v Píseckém kraji. Druhý vyšetřovaný udal, že se jmenuje Emil Kopecký, je žákem 6. třídy české reálky, starý 18 let, narozen v Příbrami; otec je učitelem.

Žákem 5. třídy téže reálky se ukázal osobní úlovek Päumannův, 17letý Josef Jelínek, syn pražského obchodníka. Jednání s ním neproběhlo ani zde tak hladce; nechtěl se bít. Už při vstupu do úřadovny nesmekl. Päumann mu strhl klobouk s hlavy, ale chlapec nebojácně požádal p. dvorního radu, aby mu jej vrátil; je tu průvan a on trpí bolestmi hlavy. Rozhněvaný policejní ředitel napřáhl proti smělému studentovi hůl, užil několika přezdívek, jako všivák a bajazzo - ale klobouk vrátil. Při sepisování protokolu Jelínek žádal o záznam stížnosti na hrubé jednání. Když mu to bylo odmítnuto, odmítal podepsat. A docílil aspoň toho, že závěrečná věta protokolu říká: podpisují s výhradou záповědi nosit čamaru; místodržitelství to nezakázalo.²⁾ K podpisu pak ještě připojil poznámku: Nemám jiný oděv. Přítomný policejní komisař Achtschin později napsal, že se Jelínek choval arogantně.

Všem třem dopadeným bylo oznámeno, že se na ně uvaluje přímý policejní dohled, nesmějí opustit bez povolení město, nesmějí navštěvovat veřejné místnosti a zábavy a po 9 hod. večer nesmějí opouštět svůj byt. Nošení čamary se jim zakazuje.

Zpráva o zákroku policejního ředitele na pražské hlavní třídě se rychle šířila městem; brzo ji uslyšeli i Jelínkovi rodiče. Sotva oschly podpisy protokolů, stál už před Päumannem v jeho kanceláři otec Antonín Jelínek, pražský měšťan a prosperující obchodník. Také on měl pro strach uděláno a jeho nezávislé společenské postavení za tehdejších poměrů imponovalo i panu dvornímu radovi. Když seznámil otce s hlavní částí obsahu protokolu s tím, že se syn provinil nošením zakázaného obleku, byl Jelínkem požádán, aby mu předložil příslušné nařízení. Tomu ovšem policejní direktor vyhovět nemohl; takový zákaz neexistoval.³⁾ Studentův otec toho využil, řekl, že syna šatí sám a je spokojen jak s jeho oděvem, tak i s chováním a

školním prospěchem. Nevadí-li policii oblékání krojů skotských nebo španělských, nechápe, proč by měl pražskou veřejnost pohoršovat právě kroj slovanský, jaký ostatně nosí množství lidí v Praze i na venkově. Päumann na to podotkl, že také deliktem není sám kroj, ale jeho použití k výtržnosti. Pohotový otec ředitele požádal o poučení, k jaké výtržnosti došlo a upozornil ho, že protokol, ukládající synovi přísný trest, o žádné výtržnosti nehovoří. Na to pan dvorní rada, jistě málo zvyklý vysvětlovat svá rozhodnutí, odpověděl, že právě tímto svým postupem hrozícímu excesu zabránil. Intervenující otec se nerozpakoval říci, že takové odůvodnění je pokusem o výmluvu a že je to v rozporu s protokolem i trestem, kterému nepředchází skutečně spáchaný čin. Proti rostoucí jistotě Jelínkové si byl policejní ředitel stále víc vědom slabin svého postupu. Aby tedy nemilé jednání ukončil, polichotil návštěvníkovi prohlášením, že v něm vidí řádného muže, otce spořádané rodiny a proto ruší na syna uvalený dohled. Cítil, jak se tam v Havříské ulici ukvapil. Teď je to tedy odklizeno.

Antonín Jelínek soudil jinak. Pominuv c. k. místodržitele, u něhož si byl neúspěchem jist, podal 15. června písemnou stížnost přímo do Vídně ministerstvu vnitra. Vylíčil průběh synovy příhody i svého jednání a žádal o uvážení, je-li pro klid ve městě žádoucí takový drsný a osobní zákrok c. k. dvorního rady a policejního ředitele proti nevinným čamarám a chlapci, jenž se žádného rušivého skutku nedopustil a zda je vůbec takové chování pro vzdělaného státního úředníka v tak vysokém postavení vůči mladíkovi z řádné rodiny vhodné a přiměřené. Vyvolalo to velkou pozornost veřejnosti a snižuje se tím úcta k úřadům. Proto má stěžovatel za svou povinnost upozornit na to ministerstvo, aby se mohla učinit opatření, která by opakování podobných nežádoucích příhod zabránila.

Stížnost nezapadla, vyvolala naopak výměnu několika dopisů ministerstev policie a vnitra s pražským místodržitelem, jemuž byla nakonec stížnost z kompetenčních důvodů postoupena. Ukvapený Päumann musel odtud na závěr spolknout hořkou pilulku ponaučení. Ač sám tvrdý centralista, hrabě Mecséry v něm znovu připomíná, že Jeho Excellence pan dvorní rada nesprávně vykládá výnos místodržitelství č. 4756 z 19. 5. t. r. jako zákaz nošení čamar. Jde jen o pokyn ředitelům škol, aby nabádali studenty, ať takový kroj neuzívají a vyhýbají se hromadným vystoupením. Protože běží o pokyn interní, nelze vyhovět ředitelově žádosti o zveřejnění směrnice. Také se zno-

vu Päumannovi připomíná, že policie má v duchu svých pokynů intervenovat až tehdy, když byl klid města skutečně porušen – k čemu, jak z policejních raportů plyne, dne 10. června nedošlo. Celým obsahem objemného svazku spisů není třeba se hlouběji zabývat. Stačí skutečnost, že do konce příštího měsíce byli i cstatní dva postižení zbaveni, ale ovšem jen přímého policejního dohledu. Päumanna charakterizuje, že tak učinil až po opakovaném místodržitelově pokynu.

Prů poznání celého případu je zvlášť významná stížnost Josefova otce Antonína Jelínka ministerstvu. Nebojácný, prozíravý muž jistě uvážil slova, kladená do písemného dokumentu. Můžeme jim proto důvěřovat. A smíme pak také vyslovit uznání jak otci, tak synovi. Jde o případ zajímavý i z obecného hlediska, o příklad českého sebevědomí, jakého by se byl Pražan doby předbřeznové sotva odvážil. Věnujme proto oběma mužům více pozornosti.

Otec Antonín Jelínek (* 1809), roku 1848 za pobřeznového ruchu spoluzakladatel a člen výboru pražské Slovanské lípy, byl synem obuvnického mistra Josefa a Barbory, dcery (* 1775) mlynáře Jana Chvátala na Tetíně, původem ze Suchomast na Podbrdsku. Pod německy psanou stížností do Vídně se Jelínek podepsal dojista záměrně takto: Anton Bernhard Geljnek, prager anssässiger Bürger und Kaufmann, Machthaber der k. k. landesbefugten Lochowitzzer Baumwollgespinnfabrik.⁴⁾ O dva roky později se stal jejím majitelem. Jeho českému čtení odpovídá i někdejší sňatek s Marií Javůrkovou, sestrou Karla Javůrka (1815 – 1909), malíře obrazů s náměty z českých dějin.

Jelínkovi vchovali tři děti. Starší syn byl pokřtěn jmény Jaromír Karel Terezie (* 1839), mladší Josef Boleslav Otakar (* 1845). Studovali na české reálce a polytechnice, Josef i na filozofické fakultě, zaměřen zvlášť na přednášky profesorů M. Hataly a J. E. Wocela.⁵⁾ Dcera Božena (* 1841) se brzo provdala (1859) za Karla Friče, bratra policií sledovaného radikála Josefa Václava. Päumannova hlášení místodržiteli o Jelínkově rodině nikdy neopomenou toto příbuzenství zdůraznit.

Koupí prádelny se staly podbrdské Lochovice druhým domovem Jelínkových. Oba synové tu zprvu trávili studentské prázdniny a později zde žili trvale, když se postupně ujímali vedení otcovy továrny. To se však, po pravdě řečeno, převážně týká staršího z bratří, Jaromíra. Ale v Lochovicích se zdržovali oba ještě i potom, kdy ohlásili úpadek (1880). Jaromír déle; nový majitel prádelny ho ustanovil jejím ředitelem. Josef Břetislav

opustil Lochovice dřív. Víme jen, že ještě 7. února 1881 mu zde umírá druhá choť Evženie, čtyři dny po porodu dcery, pokřtěné matčíným jménem.⁶⁾

Josefa Jelínka neupoutal k Lochovicům ani tak provoz továrny, jako od mládí sílící zájem o dějiny a stopy pravěkého života krajiny. Setkal se tu s lidmi shodných zájmů, jako byl sběratel starožitností Dr. Em. Š. Berger, majitel statku Sv. Jan pod Skálou nebo známý archeolog M. Lüssner, okresní hejtman v Hořovicích. Mladý a dychtivý poznání, seznámil se Jelínek s řadou pravěkých lokalit mezi Stradonicemi a jineckým Plešivcem. Později rozšířil zájem téměř na celý střed Čech, ale i za tuto oblast. Plešivci u Lochovic a jeho okolí však věnoval od mládí obzvláštní pozornost. Zasloužil se o velmi důkladný průzkum těchto končin, svědomitě vyměřoval a kreslil půdorysy zdejších pravěkých i mladších opevnění a s romantickými představami postával na Plešivci u „tajemného“ viklanu a domnělého „božiště“.⁷⁾ Ani odchod z Lochovic již nic nezměnil na citovém vztahu k této krajině.

V roce 1883 vstoupil Jelínek do služeb právě založeného Muzea hl. města Prahy a za deset let se stal jeho ředitelem. V jeho organizaci, shromáždování a instalaci sbírek byl odkázán na vlastní inspiraci, formovanou romantickými názory rázu Krolmusova, Jeho doba ještě neznala vědecky propracované zásady muzeologie - ale ani spolehlivých postupů k odhalování falsifikátů, jimž se tehdy neubránilo žádné muzeum v Evropě.

To vše přirozeně poznamenalo Jelínkův postup při opatrování a rozmístění exponátů. A přece po sobě zanechal dílo hodné uznání. Uvedme jen vzácnou sbírku cechovních památek nebo jedinečnou sbírku nábytku, zasahující až do doby románské a další hodnoty, jimž každý den prodlení mohl způsobit jen nenahraditelné škody. Nevázal se pouze na oblast Prahy. V jejím muzeu zachránil cennou kolekci kachlů z XV. stol. z hradů Žebráka, Valdeka aj.; zasloužil se o záchranu tak vzácného reliéfu „Oplakávání“, který objevil v žebráckém kostele; do vybavení mučírny získal a tak zachoval pranýř z Lochovic. Ředitel Jelínek byl činný i literárně. Psal příspěvky pro Památky archeologické, vydávané Národním muzeem v Praze a od roku 1882 pilně zasílal své články o českém pravěku i za hranice vlasti do odborných časopisů, vydávaných ve Vídni. Vztahují se právě tak k celému Podbrdsku, jako jindy k Čáslavsku, Lounsku, ke krajině zbraslavské nebo k nejbližšímu okolí Prahy.

I zde věnoval Jelínek první práci jineckému Plešivci a okolí.⁸⁾

Takový přehled nelze už podat o jeho soukromé sbírce starožitností. Mladé nadšení i doba, kdy vznikala a rostla, nesly s sebou, že se nepamatovalo na řádné nálezné záznamy. Zásahly však i další osudy. Jelínek začlenil snad všechny své nálezy do jím budované pravěké sbírky v Muzeu města Prahy. Ta se roku 1921 dostala do Národního muzea, ale po předchozím vyřazení a prodeji předmětů z mimopražských lokalit. Jen tato část se také v roce 1946 mohla vrátit do pravěkého oddělení pražského městského muzea v Dejvicích (zámeček Hanspaulka).

Zhodnocení Jelínkovy činnosti je nesplacným dluhem odborné literatury.⁹⁾ Tento článek chce jen doplnit obraz svérázného Jelínkovy osobnosti o událost z mládí, která významně a sympaticky obohacuje podklady k poznání povahy jak jeho samého, tak i jeho otce a aspoň letmo naznačuje poměry rodiny, která se stýkala s řadou významných postav české společnosti. To mělo přirozeně zásadní vliv na mladého studenta Josefa i staršího bratra Jaromíra. O něm si Päumanova policie též dobře poznamenala, že se výrazně podílel v roce 1860 na dušičkovém studentském průvodu, který na Olšanech demonstrativně uctil věnci, modlitbou a zpěvem památku Havlíčkovu, Jungmannovu a dalších významných představitelů české kultury.

Jako vlastenec romantik připojil Josef Jelínek ke svému křestnímu jménu jméno vlastenecké: Břetislav. Postupně si je oblíbil tak, že jím bylo jméno Josef zcela potlačeno. A tak se s jménem Břetislav Jelínek setkáváme jak u jeho literárních prací a při plnění funkce ředitele muzea, tak i na dokumentech úředních.¹⁰⁾

Tuto část, opírající se o prokazatelné skutečnosti, chceme ještě s výhradami doplnit nabízející se hypotézou.

Při průzkumu a pořádání písemností po někdejším správci zdického cukrovaru Karlu Sklenářovi (1830 - 1896) byl nalezen list menšího rozměru, na němž jsou drobným písmem opsány tři veršované satiry. Jedna z nich si běže na mušku policejního ředitele Päumanna a jeho boj proti čamarám:

Když jsem šel po Praze po trhu Koňském,
pyšně jsem kráčel v šatě slovanském.
Čamara, vesta - knoflíků dvě sta,
byla to přátelů rekovná cestal

I tu mě pán potkal, dlouhý co jedle,
 své kroky zastavil přede mnou hnedle;
 já na něj koukal - on na mě broukal,
 já jsem se pousmál, tu teprve koukal.
 „Počkej ty studente, však já ti povím!
 Proč chodíš v kabátku pošňůrkovaným?“
 Očima svítil - na mě se řítil,
 a než jsem pomyslíl - chňapl, už mě chytil.
 Kázal mě odvésti v Nové aleje,
 dát do komůrky mezi zloděje.
 Pro moje šňůrky - šup do komůrky!
 A tam mě dávali plesnivé kůrky.
 Druhý den mě ten pán dal volat k sobě:
 „Dám kluku slovanská vypráskat tobě!
 Což nevíš kdo jsem“ - zahuhňal nosem -
 „proč jsi se ušklíbnul na mne úkosem?“
 „Kdo račte být mně nebylo známo,
 a kdo jste, není Vám na nose psáno.“
 Pro trošku smíchu, smíchu potichu,
 vždyť tak zle nebude, smích je bez hřichu.“
 Pán ale v zuření neměl přestávku:
 „Přineste na kluka důtky a lávku!“
 Potom mě vzali, na lávku dali,
 důtkama nad hlavou vyhrožovali.
 Já ležel na lávce tiše co pěna,
 oni však zuřili jako ta fena.
 A v této době myslil jsem sobě:
 Ty šňůrky pomohly do hrobu tobě.
 Však ale pán pravil: „Jdi domů chlapče!“
 Dřív ale zmizely s klobouku třapce,
 s kabátu šňůrky, jak z lípy kůrky,
 vlastníma rukama pana Jawurky.
 Adié přátelé, mějte se sladce,
 ta doba trvati bude jen krátce;
 vlasti ku chvále zpívejte dále:
 Neboj se Paimanna, boj se jen krále!¹¹⁾

Dějový podklad satirických veršů nápadně připomíná zá-
 žitek nebojácného studenta Josefa Břetislava Jelínka z roku
 1860. Jak se ty verše dostaly do rukou úředníka zdického cukro-
 varu, bezpečně nevíme. Jsou tu však určité náznaky! Za studií
 na technice se dal pozdější správce cukrovaru Sklenář sou-

čaně zapsat na filozofické fakultě Karlovy univerzity jako mimořádný posluchač přednášek prof. Jana Erazima Vocela „o starožitnostech českých“ – a zájem o archeologii ho pak provázal celým životem. Zdičtí cukrovarníci Josef Macháček a František Skalla najímali v okolí Zdic dvory, aby pěstování řepy zajistili továrně surovinu. Mezi těmi dvory byly i Lochovice. Správu dvorů svěřovali společníci svým příbuzným. Tak tomu bylo i v Lochovicích, a Sklenářova rodina, spřízněná s oběma společníky, zde též pobývala v době kolem roku 1869. Sem za ní zajížděla i Otýlie Sklenářová-Malá, přední tehdejší tragédka, manželka Karlova bratra Josef Sklenáře, jenž se přátelsky stýkával s „rebelantem“ Josefem Václavem Fričem. Toto všechno přímo vylučuje představu, že by se byli v malých Lochovicích neseznámili právě takoví dva zájemci o archeologii. A tak se přímo vnucuje domněnka, že to byl právě Břetislav Jelínek, kdo Sklenářovi půjčil to satirické veršování. A z této domněnky vyrůstá oprávněná otázka, není-li snad Jelínek sám jeho autorem. Na podporu kladné odpovědi lze uvést, že počet policejních zákroků proti hromadnému vystupování studentů v čamarách byl malý a Päumannova osobní účast případem zcela ojedinělým. Na nezvratný důkaz Jelínkova autorství tato fakta ovšem nestačí.

Úpadek rodinného průmyslového podnikání odhal Břetislavu Jelínkovi také možnost žít dále jako archeolog amatér. Uplatnil pak své schopnosti muzejní, literární a přednáškovou činnost v Praze, kde také třiaosmdesátiletý zemřel.¹²⁾

Bylo to však Podbrdsko, končiny v povodí Litavky, které daly Břetislavu Jelínkovi první podněty a lochovických téměř dvacet let mu vytvořilo příznivé podmínky k uplatnění a rozvoj zájmů, jimž naplnil celou svou životní dráhu. A právě pro tyto skutečnosti si zaslouží jak on, tak jeho dílo, třeba dnes v mnohém překonané, pozornosti a ocenění.

Prameny a literatura:

- SÚA, fond: PM 1860–1870, sign.: 6/1/11, karton 799,
SOA Praha, matriky Lochovice, Tetín; pozem. kniha Hořovice 245,
AMP, matriky, popisní archy obyv., katalogy I. čes. reálky,
NV Praha, matriky Smíchov a P. M. Vítěz.,
AUK
Albín Stocký, Pravěk země České, I. Věk kamenný, Praha 1926,
Pražskou minulostí, I., 1949; sborník Muzea hl. h. Prahy:
Bohuslav Novotný, Za Břetislavem Jos. Jelínkem,
Ant. Liška, Muzeum hl. m. Prahy od r. 1913 do revoluce 1945.

Zprávy Čs. společnosti archeologické XVII/1915, sešit 4-5,
V. V. Štech, V zamíženém zrcadle, 1. díl, 1967,
Monografie Hořovicka a Berounska, V., 1930; K. Sezima, Olymp kraje.

Poznámky:

- 1) V roce 1848 přijela v tomto oblečení do Prahy na Slovanský sjezd polská delegace. Češi přijali čamaru jako výraz národního uvědomění. Josef Mánes ji užil r. 1832 pro návrh na sokolský kraj.
- 2) Doslovně: Da die Nationaltracht nicht von der Statthalterei verboten ist, werde ich es unterschreiben mit Ausnahme bezüglich der Nationaltracht.
- 3) Päumann trval na svém nesprávném výkladu místodržitelova interního pokynu ředitelům škol i po Mecséryho upozornění za aféry s pražským purkmistrem Dr Wankou.
- 4) (překlad:) ... pražský usedlý měšťan a obchodník, zmonětec c. k. zemské výsadní přídelny bavlny. — Jelínek tedy měl výhradní prodej výrobků továrny, a ta požívala privilegia, tj. výhody při vyměřování živnostenské daně.
- 5) První syn Antonín (1837) asi záhy zemřel. Josef vstoupil na polytechniku r. 1863/64; stud. katalogy těch let jsou však ztraceny. V letech 1862/63—1863/64 byl mimořádným posluchačem filosofické fakulty KU.
- 6) S prvou choť Terezíí (†1873) měl syna Břetislava (1872). Další osudy jak jeho, tak Evženie nejsou zatím blíže známy.
- 7) Potřeba zachytit tyto objekty obrazem spřátelila Jelínka s malířem Bartol. Hlavínem rodákem z blízkého Běštína.
- 8) Památky archeologické, X/1877 přinesly jeho první články: Plešivec, Ostrý, Libomyšl, s. 691—698; roč. XI/1881 dva články, zabývající se pravěkými opevněními na vrchu Hradci, u Libochovic, Neumětel, Skříple, na Kotýzu a Otmíčské hoře, s. 109—119 a 653—660. Jelínek měl také 27. 5. 1882 přednášku o Plešivci a okolí v pravěku na 2. sjezdu lékařů a přírodopýtců českých v Praze; otiskly ji Památky archeologické, III/1882, s. 85—90 a časopis Ruch, Praha 1882, str. 139—154 přednášku „Některé malebné pozůstatky předhistorického Plešivce s kresbami B. Hlavína. — Jelínkovy články tištěné ve Vídni uvádí bibliograf. přehled Dr. K. Sklenáře CSc.: Archeologické nálezy z Čech ve vídeňských časopisech do r. 1918: Zprávy Čs. společnosti archeologické při ČSAV, XVII—1975, sešit 4-5.
- 9) O celé Jelínkově činnosti se vyjádřila nastupující generace jedinou větou: vytýká mu, že nekriticky přijal Hochstätterovu (německou) hypotézu o středoevropské kultuře (A. Stocky v „Pravěku“ na str. 8 (viz literatura). Až po 2. světové válce mu věnovali víc pozornosti a uznání B. Novotný a V. V. Štech (viz tamtéž).
- 10) Lze tedy užívat jmen Josef Břetislav, nebo — jak se on sám později podpisoval — pouze Břetislav Jelínek. Rozhodně je nesprávné nazývat ho Břetislav Josef (B. Novotný, viz literatura).
- 11) Satiře nejde o věrný popis a nadsázka je její zbraní. Zmínku o „trhu Koňském“ (tehdy už Václavské náměstí) mohla sice vyvolat pouhá potřeba rýmu, ale Jelínek, bydlící ve Štěpánské ulici, musel tudy skutečně projít. Kde ho „pán potkal“ už se neříká. Věznění, dokonce se zloději, „lavice“ a poničení čamary, to je nadsázka. Jen 15. 5. 1860 trestáno policejním vězněním (1—2 dny) několik studentů, ale za demonstrační průvod. „Nové aleje“ jsou dnešní Národní třída. Franz Jawurek byl

- tehdy policejním komisařem a 10. 6. 1860 snad velel stráž. oddílu. Už r. 1861 Päumanna vystřídal v úřadě mírnější Wenzl Ullman.
- 12) Josef Břetislav Jelínek * 16. 3. 1843, byl dvakrát ženat: s Terezií roz. Starcovou (1870–73) a Evženií r. Vyšínovou (1879–81). Zemřel 22. 5. 1926 na Malé Straně v Mělnické ul. čp. 578. Kremace vykonána na Olšanech; uložení urny není hřbitovní správě známo. Jak denní, tak odborný tisk věnoval jeho skonu jen nepatrnou pozornost. Mezi výjimky patří vlastivědný sborník Karla Kazdy Podbrdský–Berounský kraj (roč. III, 1, 1926, 15n.).

Krátká sdělení členů

„Potentát“ ze Zdravé Vody u Žarošic.

Jaroslav Vlach.

Roku 1898 zemřel ve věku 71 let zdravotnický usedlík Antonín Kořínek. V Žarošické matrice zemřelých uvádí se jeho zaměstnání jako „patentální invalid“. Tito patentální invalidé byli vojenští vysloužilci zmrazení v boji. Žili buď ve zvláštních ústavech t. zv. invalidovnách nebo ve svém rodišti, kde jim byl vyplácen nepatrný denní plat, zpravidla 5 krejcarů denně. Svou existenci si vylepšovali žebrotou. Lidově se těmto patentálním invalidům říkalo „potentáti“. Ve vojenském prostředí se jim přezdívalo „pindíci“, což pochází od slova pětník, t. j. pět krejcarů. V invalidovnách mohli trávit své stáří i vojáci, kteří sloužili aktivně nejméně 30 let. Z evropských byla nejznámější invalidovna v Paříži, založená Napoleonem, u nás pak invalidovna v Trnavě a v Praze.

K článku „Poslední Elsnicové z Elsnic, větve Jaroměřské“.

J. C. Vejdělek.

K citovanému článku uveřejněném v čís. 1-2 roku 1979 Zpravodaje je na str. 20 poznámka označená 25 s tímto textem: Michal svob. pán Melas, nar. r. 1730 na Moravě?, zemřel 31. 5. 1806 v Týnci nad Labem a tam též pochován se svou manželkou. Autor článku Václav Elsnic se velice mýlí. Gen. Melas se narodil v Radelu dne 12. 5. 1729. Michael Friedrich Melas byl rodem Sas a narodil se v Sedmihradsku v kraji Sibiu, jako syn evangelického pastora. Obnovitel Kladrubského hřebčína a nakonec i navrhovatel Tejnické dělostřelecké střelnice, účastník bitvy u Kolína r. 1757 jako poručík, nakonec vel. gen. rak. armády. V Týnci nad Labem se

oženil s místní šlechtičnou von Netky. Je pochován před kostelem v hrobce jednoho z ředitelů Kladrubského hřebčína.

K tomu ještě poznámka redakce.

V textu zmíněného článku je na str. 9 u citace zápisu z úmrtní matriky o úmrtí Antonína Ignáce Elsnice nesprávný překlad. Latinský text zní podle autorova rukopisu „Occisit a quercu“ což autor sám překládá nesprávně „zabit bukem“, ačkoliv latiníkovi je známo, že quercus je dub. Tehdejší korektor tuto chybu opravil, avšak autor kategoricky odpověděl „Nesouhlasím s jakoukoliv změnou textu. Vyhražuji si korekturu čistopisu“. Podle našeho dnešního názoru měl ovšem korektor trvat na správném překladu. Tolik na vysvětlenou nepřijemného omylu.

Rodové setkání rodu Sedláčků z Telečkova ve Velkém Meziříčí.

Jiří Drápela.

Dne 8. května 1979 se ve Velkém Meziříčí uskutečnilo první setkání příslušníků rodu Sedláčků z Telečkova a jeho rodových větví Sedláčků, Horkých, Drápelů a Strádalů. Sešlo se více než 200 členů z těchto různých rodových větví. První písemný zápis o počátku rodu je z roku 1625, kdy je Jan Sedláček z Telečkova uváděn jako svědek či kmotr v matrice fary ve Velkém Meziříčí. Rod Sedláčků a jeho potomci získali po domech další příjmení Horký, Doležal, Drápela a Strádal. Nejmladším účastníkem setkání byl tříletý Miroslav Drápela, nejstarším devadesátiletá Marie Věžníková z Brna, roz. Horká. Setkání se také zúčastnili zástupci brněnské pobočky GHSP, předseda František Špirk a místopředseda Dr Jiří Plichta. Na závěr velmi úspěšného setkání bylo rozhodnuto, že podobná setkání budou opakována i v příštích letech.

P á t r á n í :

1. Hledám sňatek Jiřího Vodičky, měšťana s Annou, k němuž došlo asi 10. července 1725 či těsně před tímto datem.

2. Hledám sňatek Jiřího Vodičky, nar. 25. 4. 1761 v Mělníce s Kateřinou Ratolystovou, psáno také Ratolístkovou, Ratoleskovou, nar. 10. 11. 1774 v Českých Budějovicích, ku kterému došlo v letech 1789 až 1796.

3. Existují či existovali někde potomci Václava Vodičky nar. 18. 12. 1830 v Mělníce?

Zprávy odměním. Sdělte na adresu Jiří Vodička, Zengerova 1614/5, 160 00 Praha 6 - Dejvice.

Co soudí čtenáři o našem časopise.

K poslednímu číslu ročníku 1978 našeho časopisu byl přiložen dotazník s řadou otázek, pomocí kterého jsme se pokusili získat informace o tom, co naši členové o dosavadním obsahu a úpravě GH listů soudí. Průběhem roku 1979 nám bylo vráceno celkem 114 vyplněných dotazníků, z nichž bylo úplných 99 a neúplných 15. Za neúplné považujeme dotazníky, ve kterých nebyly vyplněny odpovědi na některé z předložených otázek. Shrneme-li obdržené odpovědi, získáme následující přehled:

Na otázku o úrovni GH listů co do úpravy došlo 104 odpovědí, z nichž 51 ji považují za dobrou, 46 za přiměřenou a 7 za špatnou. Na otázku o úrovni GH listů co do obsahu došlo 101 odpovědí, z nichž 55 ji považují za dobrou a 46 za přiměřenou. Za špatnou ji nepovažuje nikdo.

Odpovědi na další otázky jsou pro větší přehlednost názoru členů ponechány v tabulce, jen s jiným pořadem otázek. V GH listech je

	dostatek	přiměřeně	málo	součet
Genealogických příspěvků celkem	62	36	13	111
z toho vědecky fundovaných	54	44	13	111
metodických	29	34	48	111
populárně vědeckých	37	42	31	110
Heraldických příspěvků celkem	28	39	45	112
z toho vědecky fundovaných	17	56	35	108
metodických	16	36	55	107
populárně vědeckých	25	40	42	107
Zaměřených historicky	28	47	36	111
Zaměřených regionálně	36	56	28	110
Zaměřených demograficky	36	52	23	111
Spolkových zpráv	39	45	27	111
Recenzí knih a časopisů	14	38	57	108
Osobních zpráv	31	53	27	111
Vyobrazení a kreseb	17	43	41	111

Posuzujeme-li obdržené odpovědi, můžeme konstatovat, že v mezích daných možností je úroveň GH listů v očích členů dobrá jak po stránce obsahové, tak po stránce úpravy, i když tam se projevila kritičnost členů v plné míře. Velmi zajímavě vyzněly odpovědi na další otázky. Povšechně je vidět, že počet

příspěvků zaměřených genealogicky považují členové za vyhovující, až na metodicky zaměřené příspěvky, kterých je podle jejich úsudku málo. Naproti tomu všeobecně je považován počet heraldicky zaměřených příspěvků za malý a z toho opětně je považován za nevyhovující počet metodicky zaměřených příspěvků. Historicky zaměřených příspěvků by mohlo být podle názoru čtenářů víc, naproti tomu článků zaměřených regionálně, demograficky a spolkových zpráv se zdá být dostatečně, stejně tak jako osobních zpráv. Je značný hlad po recenzích knih a časopisů a po obrázcích a kresbách.

Kromě těchto všeobecných odpovědí byla na některých dotaznících ještě celá řada připomínek. Některé byly zodpověděny přímo, pokud se jednalo o osobní dotazy, ostatní uvádíme jen ve zkratkách, pokud je lze považovat za všeobecně platné a pokud nevyjadřují jen ojedinělý názor pisatele.

Velmi často se objevuje žádost o uveřejňování metodických pokynů pro začátečníky jak genealogy, tak heraldiky. Jsou zde návrhy, aby byly postupně uveřejňovány přednášky z kursů pro genealogy a z kursů pro heraldiky tak, aby i mimopražští členové měli tak možnost se s látkou v kursech přednášenou seznámit. S tím souvisí i názor, že by bylo záhodno také uveřejňovat zkušenosti vyspělých členů o tom, jak oni genealogický a heraldický materiál třídí, zpracovávají a označují. To vše také odpovídá požadavku na zvýšení počtu metodických článků jak genealogických, tak i heraldických.

Další skupinu požadavků tvoří návrhy na uveřejňování specializovaných souborů z genealogie případně z heraldiky. Jsou to např. vytváření rodopisné galerie významných osob našich i světových jako protějšek zásobníku znaků. Na zpracování dějin našeho průmyslu, jak tomu byl položen základ prací R. Melichara. Několik členů je toho názoru, že by měla být poskytnuta každému členu GHSP možnost publikování svého rodokmenu nebo vývodu.

To co bylo již obsahem odpovědí na otázky dotazníku znívá i zde v připojených poznámkách. Je to nedostatek recenzí knih a časopisů. Recenze jsou pro mimopražské účastníky, kteří nemají takovou možnost sledovat nové knihy a příspěvky v různých časopisech jako pražští členové, jediným pramenem pro poučení, případně možnost obstatat si potřebnou literaturu.

Za úvahu by stálo prodiskutovat návrh na zpracování jmenového fondu „Soupisu poddaných podle víry“ z roku 1651. Na-

rvhovatel při tom naráží na zpracování Berní rully. Ale i toto uvázlo na mrtvém božě vzhledem k nedostatku finančních prostředků a tiskárenských kapacit. U Soupisu je otázka ještě komplikovanější, že Soupis nexistuje pro všechny dieceze, takže by jeho jmenný rejstřík byl jen kusý.

Požadavek, aby bylo věnováno více péče vydávaným příručkám a další návrh, který předpokládá vydávání GH listů v trojí podobě a sice jako sešity genealogické, heraldické a spolkové naráží opětně, jako předchozí na nedostatek finančních prostředků a tiskárenských kapacit.

Z á v ě r. Účelem dotazníku bylo získat přehled o tom, o co mají členové zájem, co děláme špatně a co dobře. I když dotazník vyplnilo jen 8 % čtenářů, přesněji řečeno těch, kterým je časopis zasilán, ukazují se některé skutečnosti, o kterých musíme přemýšlet. Některé z nich známe. Víme, že heraldických článků je méně, než by bylo žádoucí a snažíme se tento nedostatek napravit. K tomu však potřebujeme články a sice takové, které bychom mohli otisknout. Zvláštní pozornost musí být věnována metodice jak v genealogii, tak i v heraldice, jak to vyžaduje většina odpovědí. Snad se tento problém podaří částečně překlenout vydáním již dlouho připravované pomůcky pro začínající rodopisce a kronikáře, která je vlastně podstatou našich kursů.

Otázka kreseb a obrázků je vázána na technické a finanční možnosti. Kdyby se nám podařilo vydávat časopis takovou technikou, aby bylo možno reprodukovat i fotografie, jistě by se jeho úprava zlepšila. A konečně otázka recenzí. Naši členové, kteří sledovali a sledují vydávané knihy a časopisy bohužel stárnou a není v jejich silách sledovat vše, co se genealogie a heraldiky týče. Potřebujeme pomoc a ta může přijít i z řad nečlenů. Za každou budeme vděční.

A tak, i když většina členů neuznala za vhodné nám pomoci, přece jen těch pár, co mělo dobrou vůli nám pomohli. Jednak potvrdili svými názory to, co jsme již sami cítili, jednak nám poskytli náměty k úvaze. A tak jim děkujeme a doufáme, že i v budoucnu budou kriticky sledovat naše snažení, ale ne destruktivní, nýbrž konstruktivní kritikou nám budou pomáhat.

Jiří Vraný

ZZ 130

Čeští králové - Lucemburkové.

ZZ 131

Císař Zikmund.

ZZ 132

Markrabě moravský .

ZZ 133

Jan Jindřich a Jošt - Lucemburkové,
markrabata moravská.

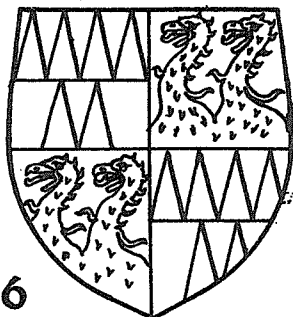
ZZ 134

Jan z Jenštejna,
arcibiskup pražský.
Jan Očko z Vlašimě,
arcibiskup pražský.

ZZ 135

Jan Očko z Vlašimi,
biskup olomoucký 1351-1364.

ZZ 136

arcibiskup pražský 1364-1378.

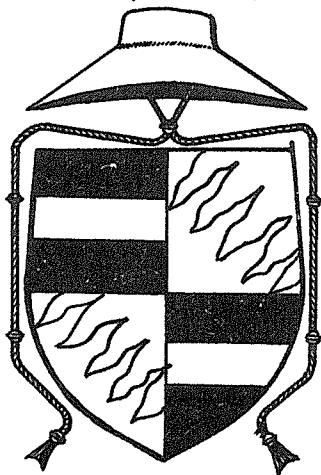
ZZ 137

Jan Očko z Vlašimi,
kardinal 1378-1380.

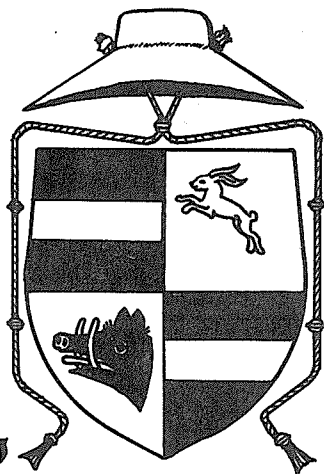
ZZ 138

Olbram ze Skvorce,
arcibiskup pražský 1396-1402.

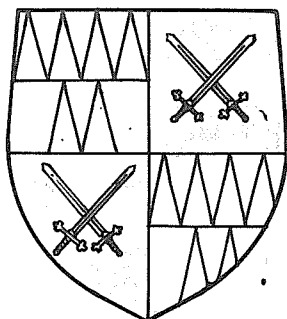
ZZ 139

Zbyněk Zajíc z Hazmburka,
arcibiskup pražský 1402-1411 .

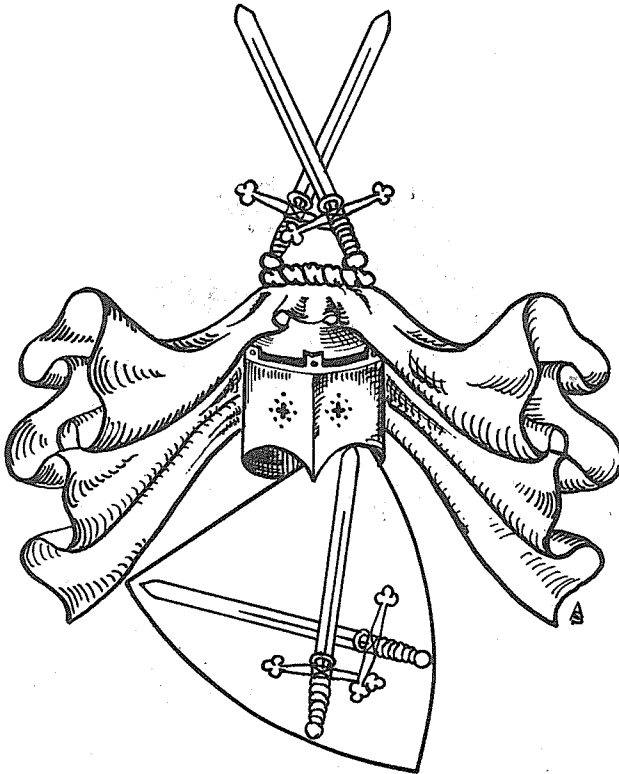
ZZ 140

Václav Kralík z Buřenic,
biskup olomoucký 1413-1416 .

ZZ 141

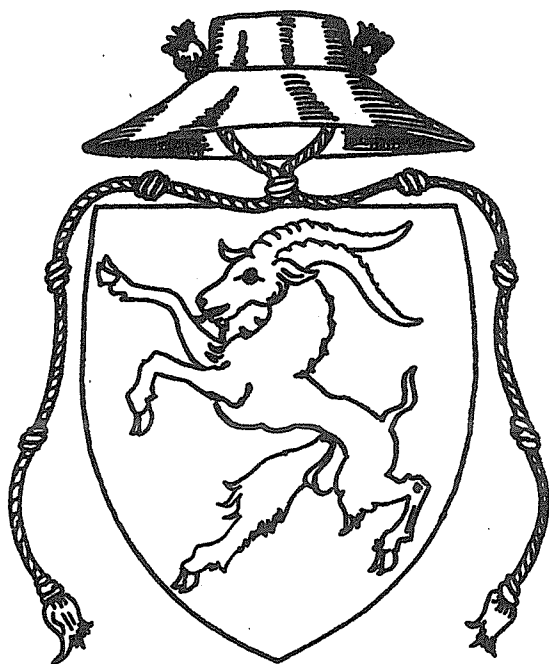
Václav Králík z Buřenic.
antiochenský patriarcha.

ZZ 142

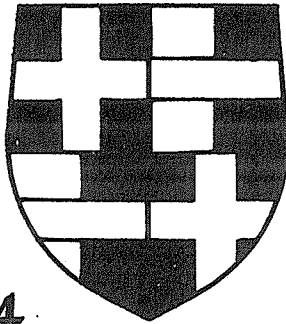
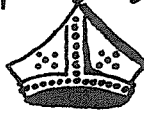
Šonrád z Vechty .

• 1431

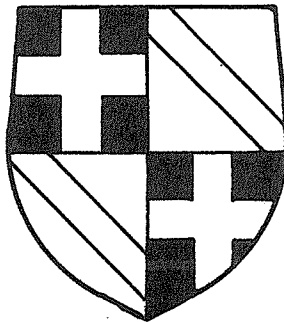
ZZ 143

Jan Železný,
biskup litomyšlský 1392-1416.

ZZ 144

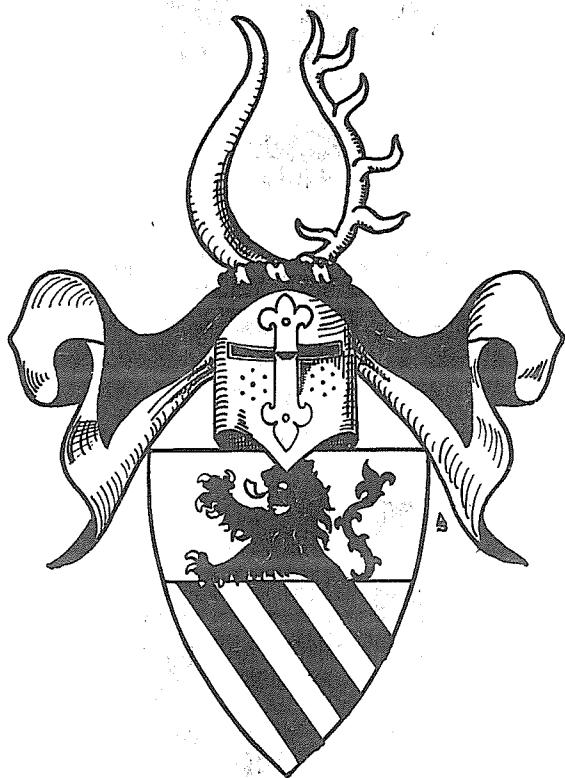
Albrecht z Březí,
biskup litomyšlský 1420-1442.

ZZ 145

Těma z Roldic.

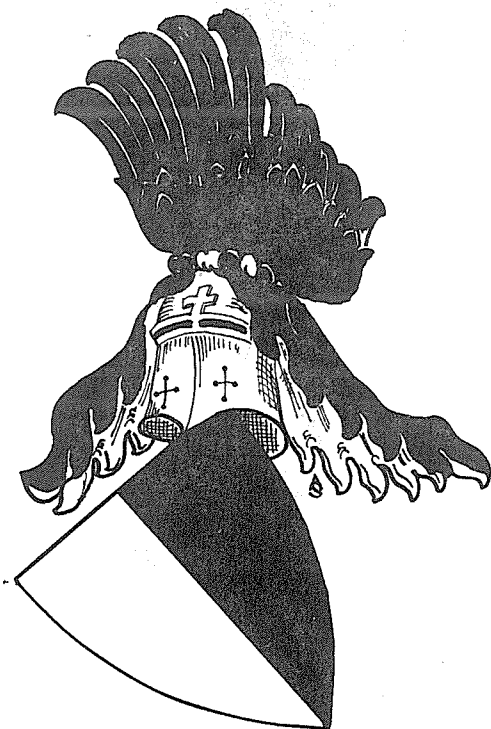
+1410

ZZ 146

Petr z Vartemberka na Rosti.

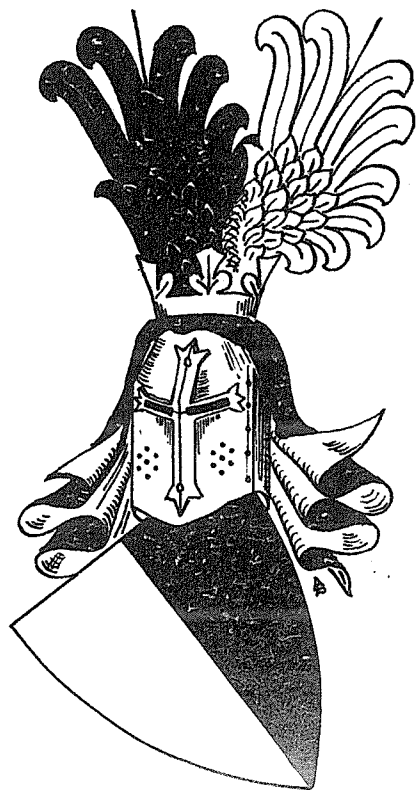
+1402-1405

ZZ 147

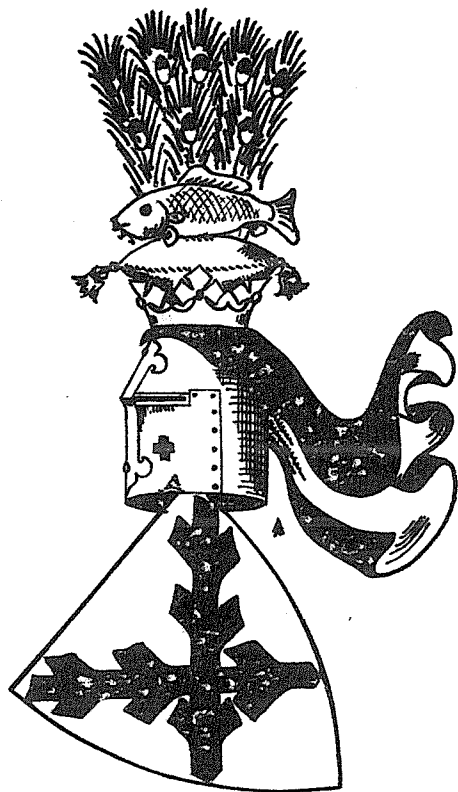
Vilém ze Zvířetic.

+ ok. 1414

ZZ 148

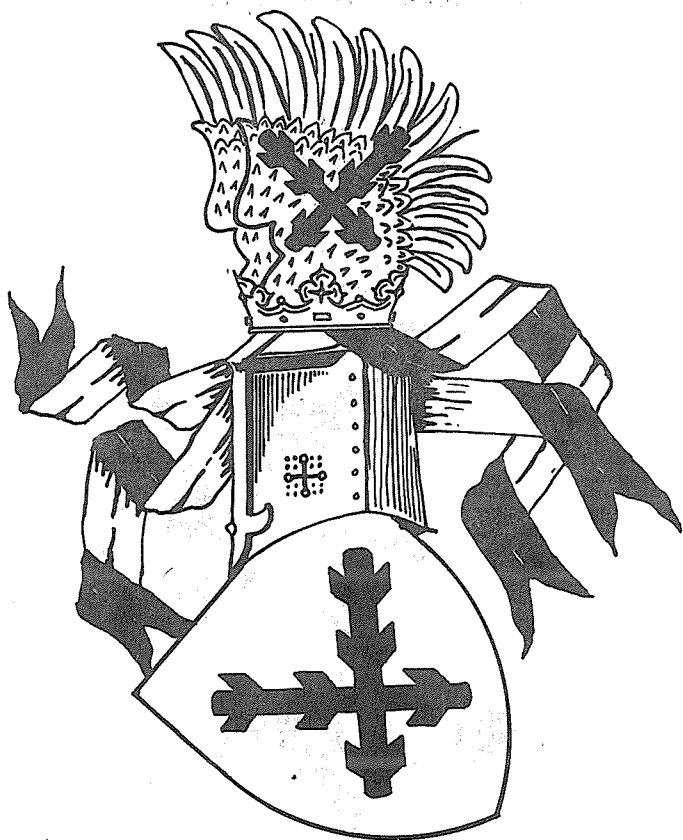
3 Lipē -
3 Lichtemburka .

ZZ 149

Synek Berka z Dubé.

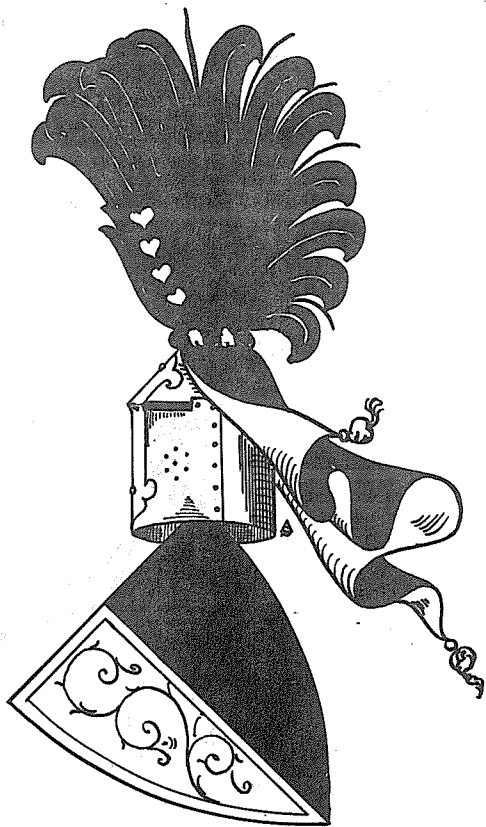
+ok. 1417

ZZ 150

Jan z Michalovic .

+1425

ZZ 151

Ota x Bergova .

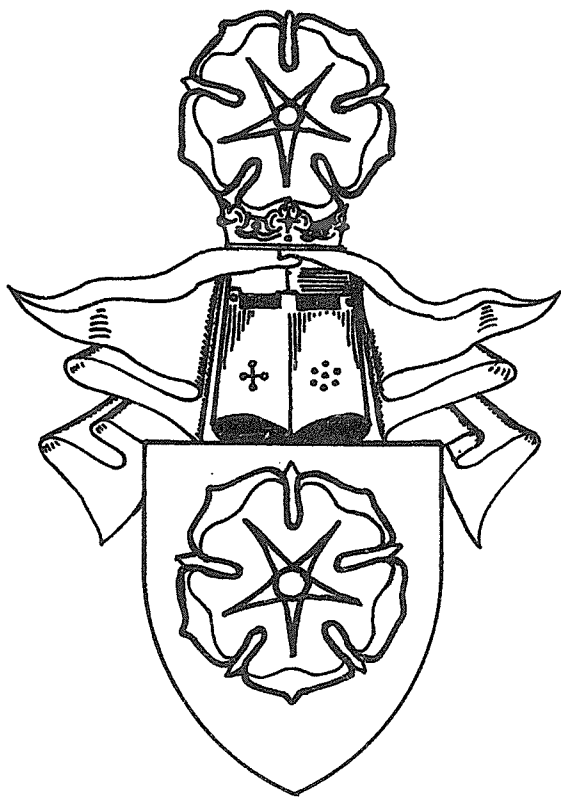
+257 1430

ZZ 152

Jindřich z Rožmberka.

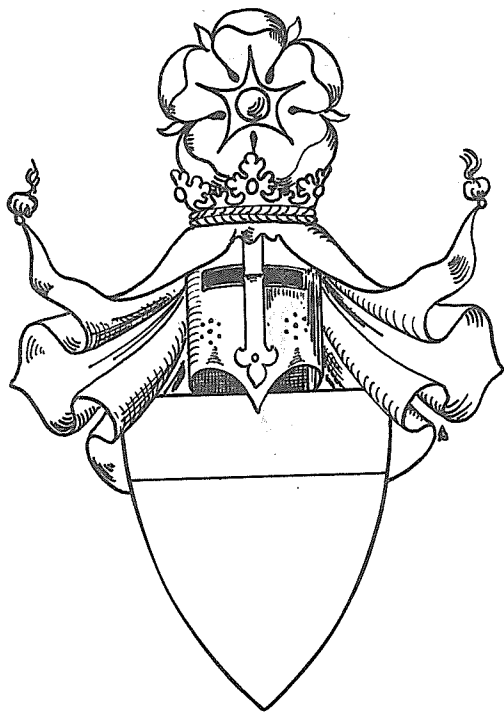
+1412

ZZ 153

Jindřich starší z Gradce.

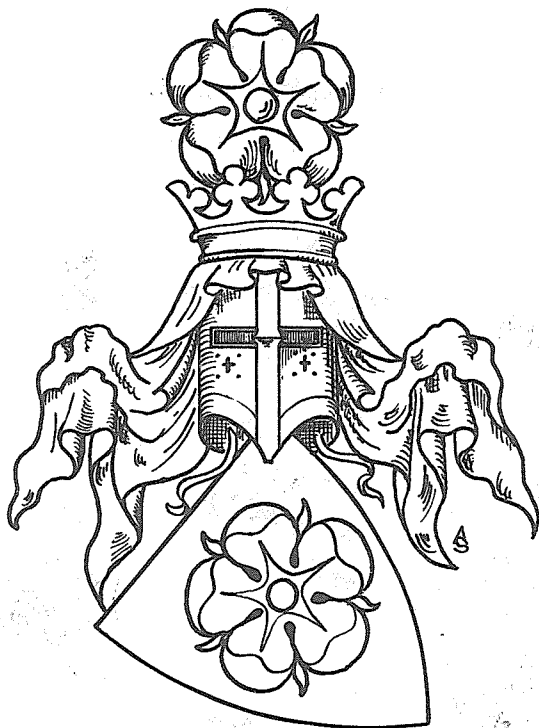
+ 1398

ZZ 154

Vítek z Vandštejna.

+ asi 1381

Z Z 155

Boček x Kunštátu a Poděbrad.

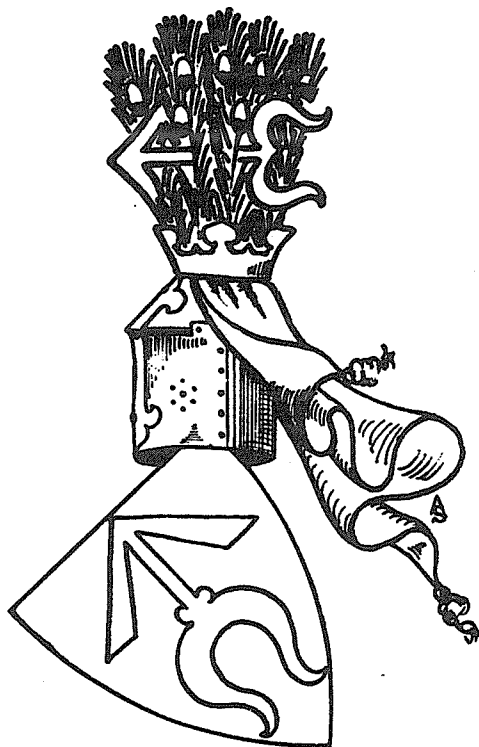
+ 1416

ZZ 156

Ondřej z Dubé.

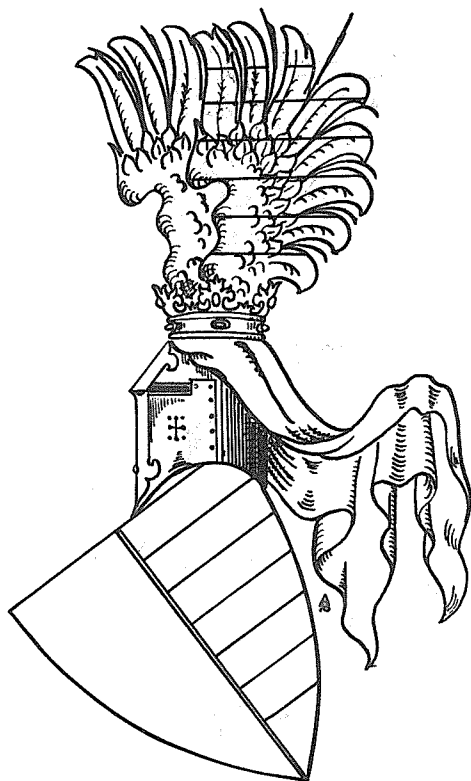
+1412-1416

ZZ 157

Břeněk Švihovský z Riesenberka.

+1407

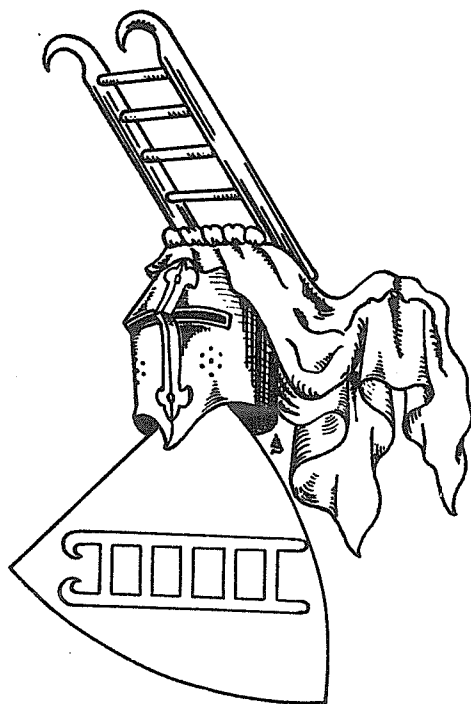
ZZ 158

Švihovští z Riesenberka.
od 1467.

ZZ 159

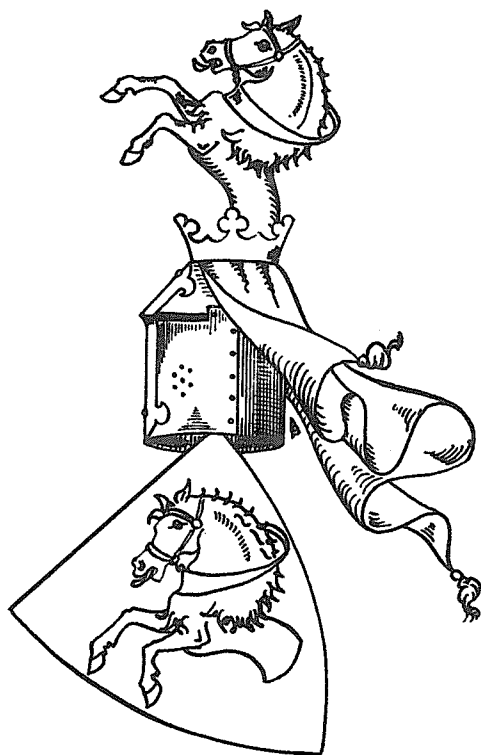
z Choustníka.

ZZ 160

Smil Flaška z Pardubic.

+1403

ZZ 161

Konrád Strajír z Strajku na Landštejně.

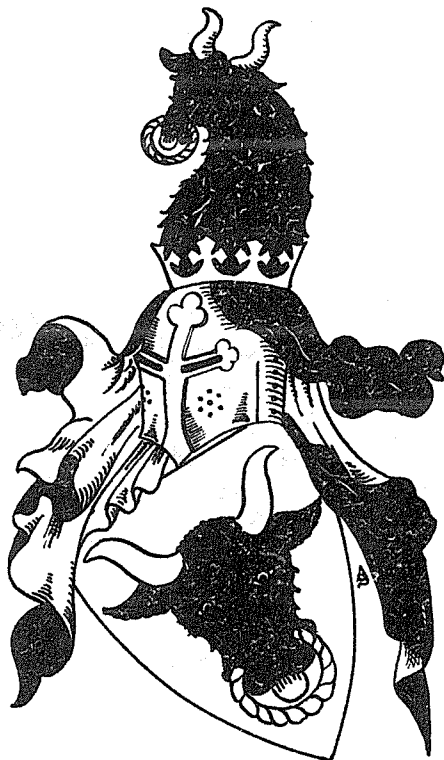
+ po 1387

ZZ 162

Vilém z Pernštejna.

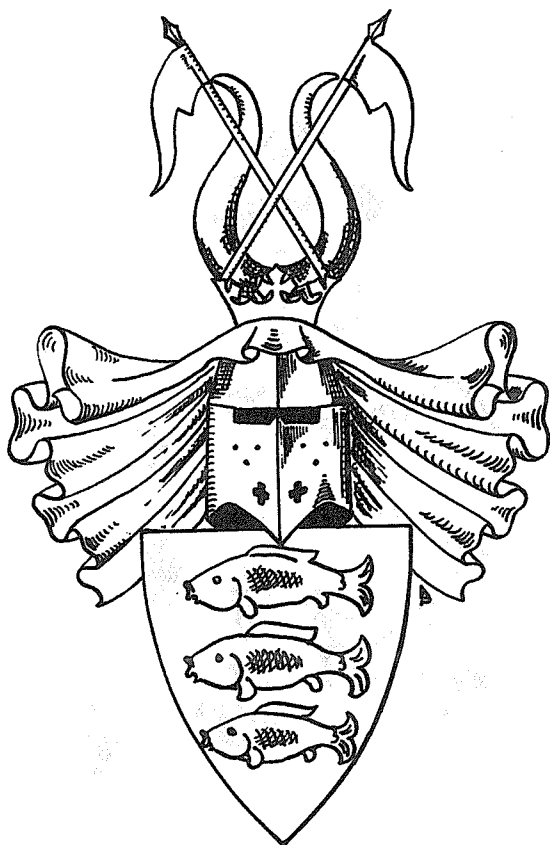
+1422

ZZ 163

Jindřich Vefl z Lažan.

• 1421

ZZ 164

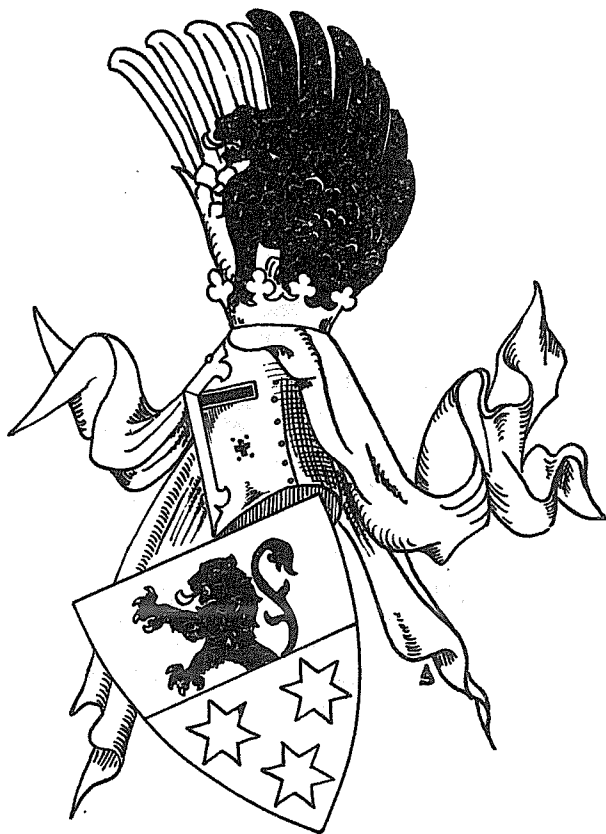
x Chlum a Rosumberka.

ZZ 165

Přítaz Ilburka.

+ok. 1437

ZZ 166

Jira z Roxtok .

+ ok. 1413

ZZ 167

Purkart Strnad x Janovic.

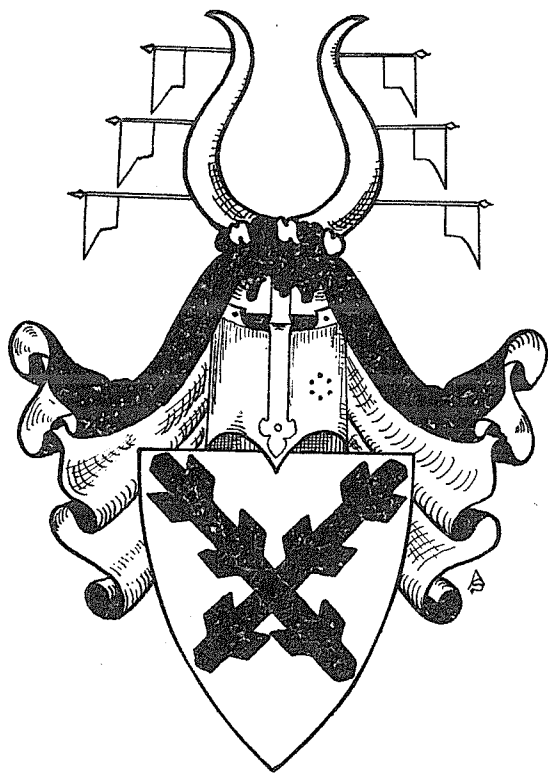
+1397

ZZ 168

Jindřich Škopek z Dubé na Siběšicích.

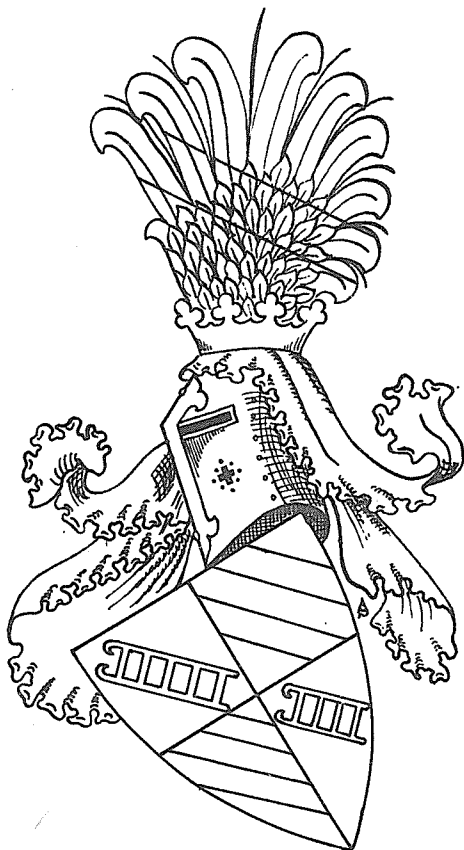
†1395.

ZZ 169

Štěpán z Opočna.

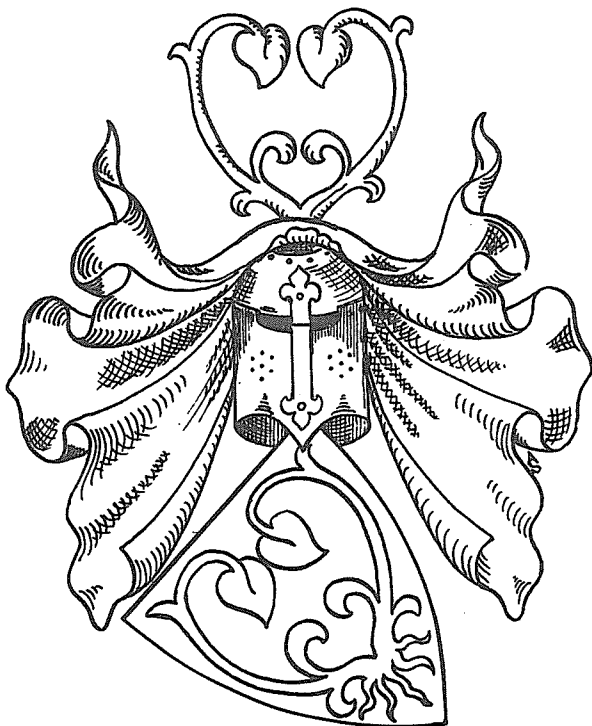
+1397

ZZ 170

Štěpán Poduška z Martinic.

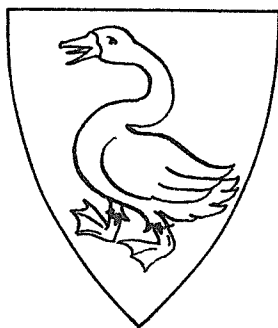
+1397

ZZ 171

Markolt z Vrutice.

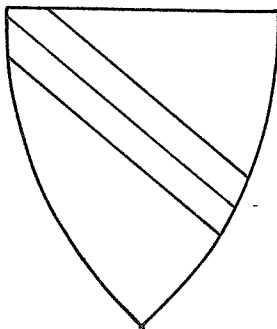
+ 1397

ZZ 172

Zikmund Suler .

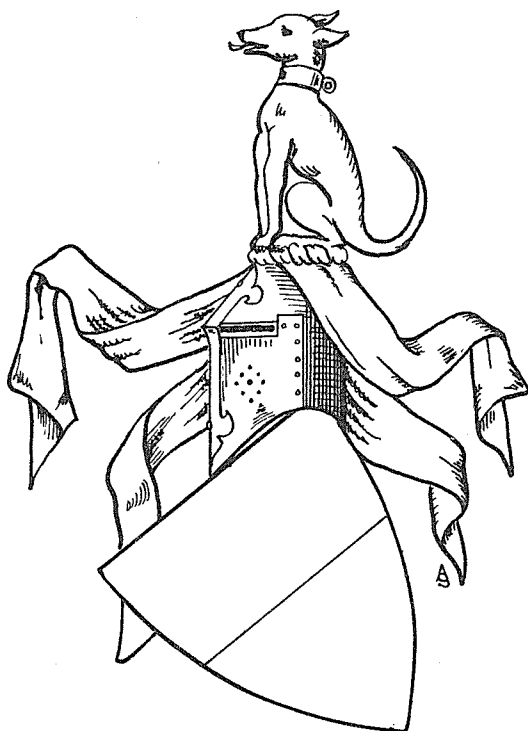
+ 1405

ZZ 173

Jan Čížek ze Zásady.

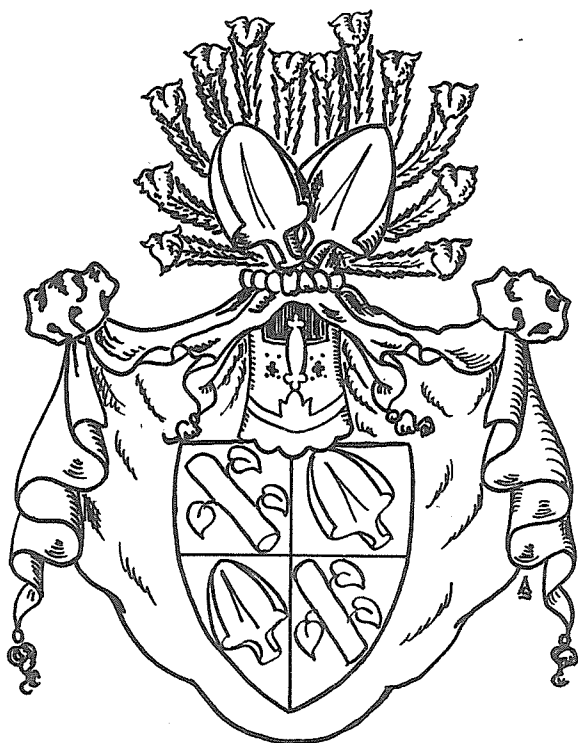
+ po 1411

ZZ 174

Syncik Pluh x Rabštejna.

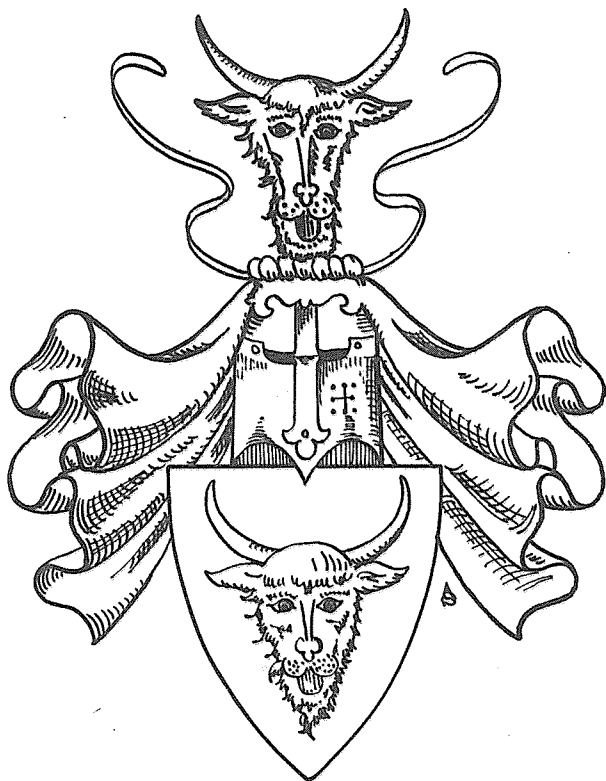
+ před 1401

ZZ 175

Bořivoj ze Svinař.

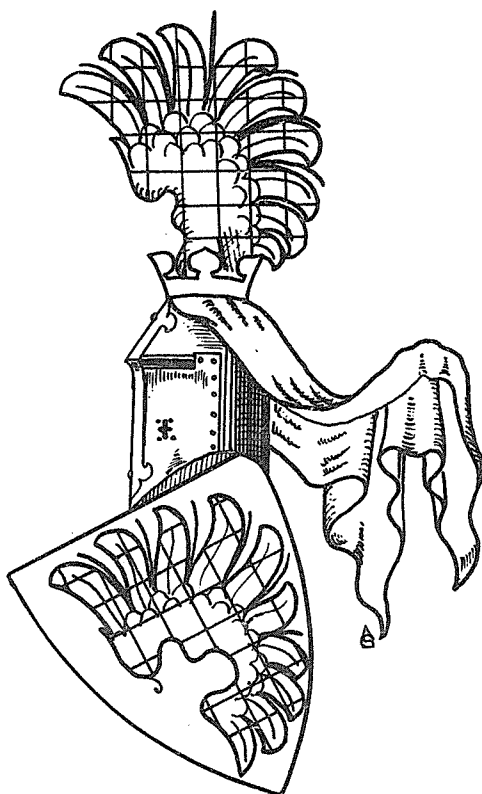
+ po 1401

ZZ 176

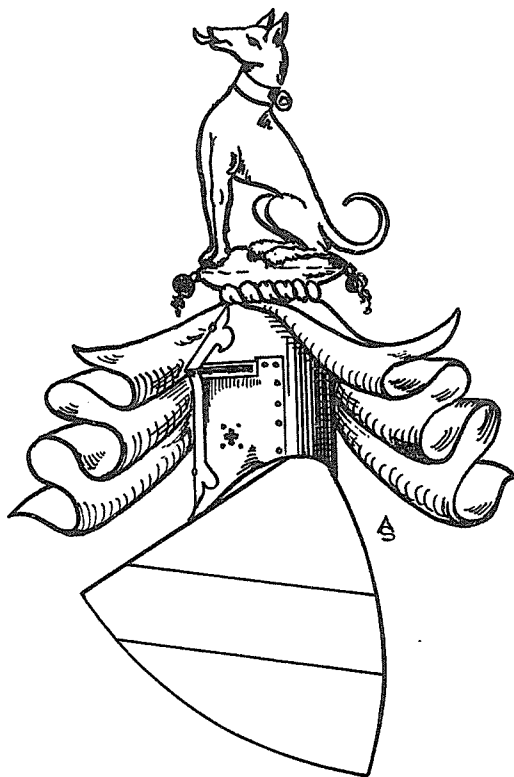
Kunat Kapliř ze Sulevic.

+ ok. 1392

ZZ 177

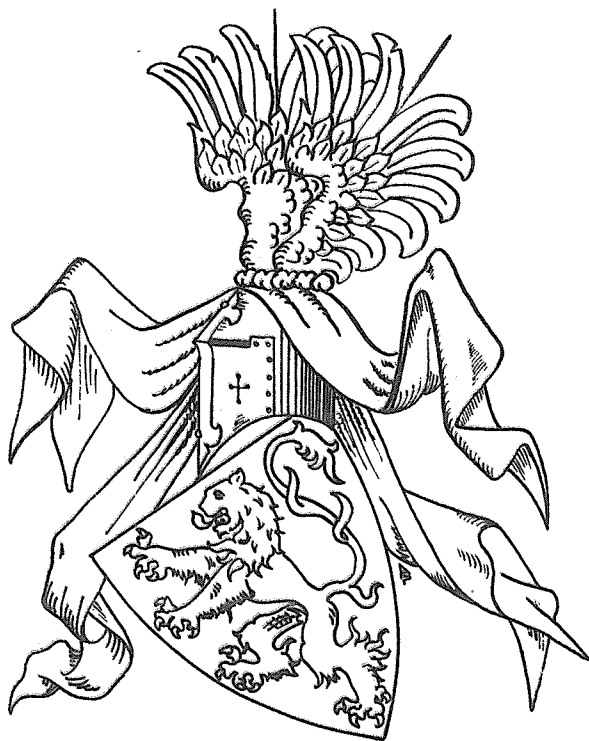
ze Kravého

ZZ 178

Vok Voksa z Valdštejna.

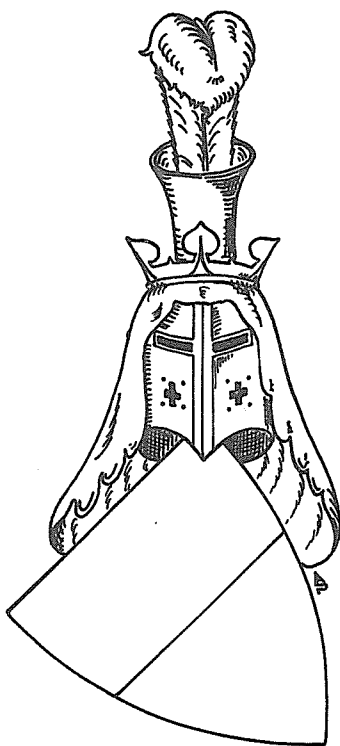
1415

ZZ 179

Mikuláš Chudý z Lobkovic.

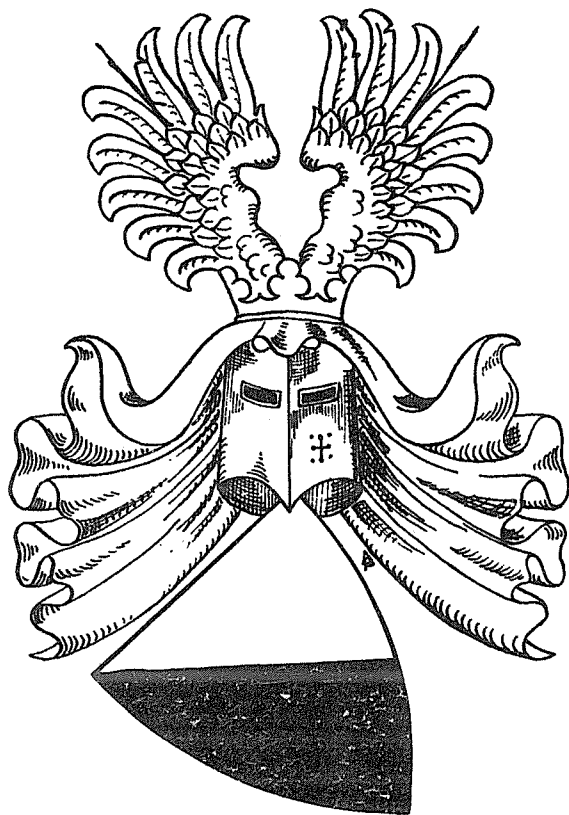
+1435

ZZ 180

Jan Šádlo ze Smilkova.

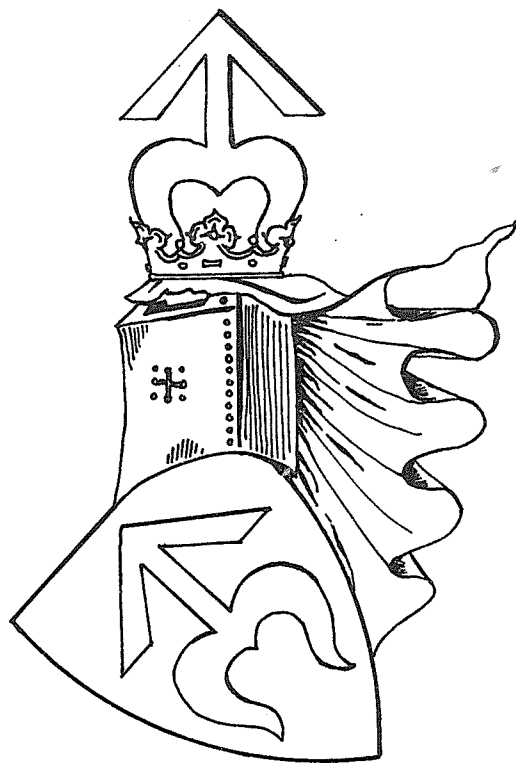
+ ok. 1421

ZZ 181

Filip Sauta z Dědic.

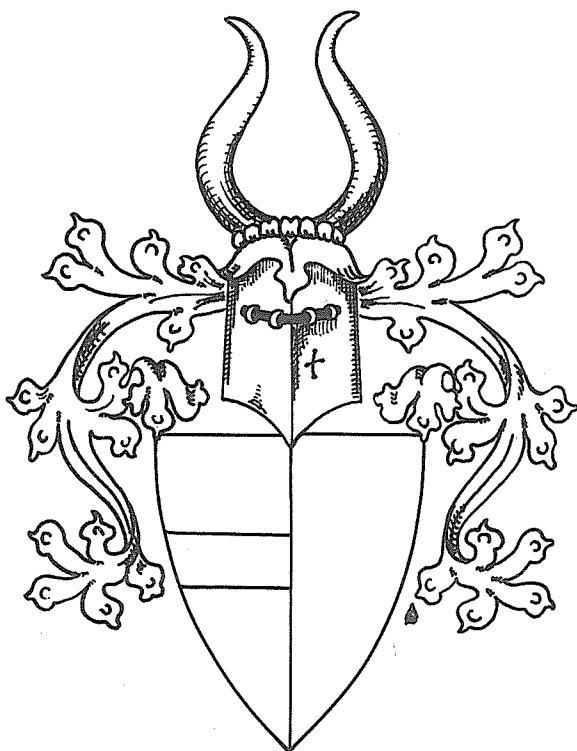
+ po 1419

ZZ 182

Jan z Lestkova .

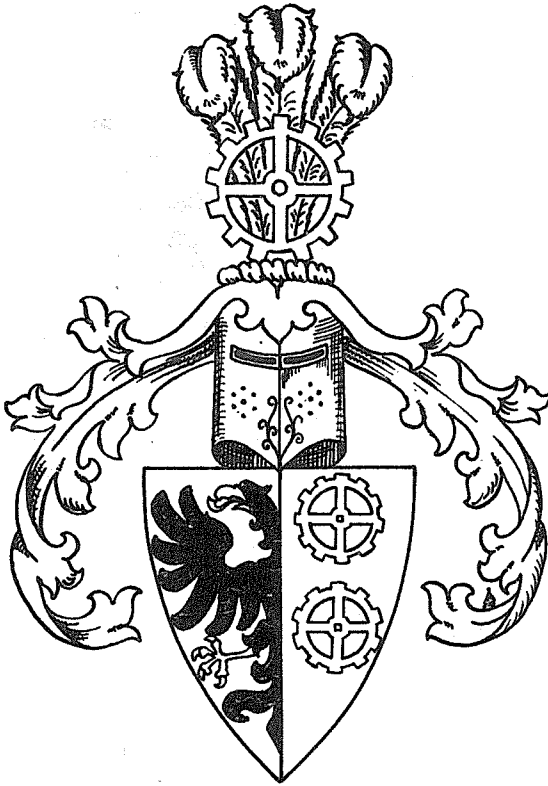
+ 1429

ZZ 183

Jan z Milheimu.

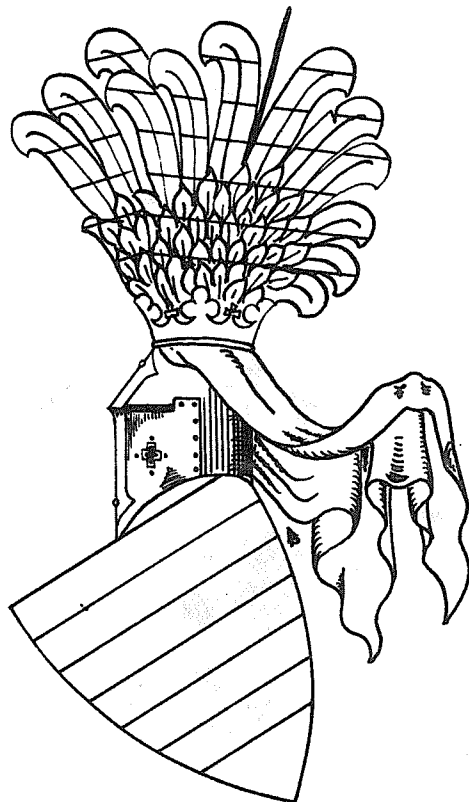
+ 1402

ZZ 184

Petr Zmrzlík ze Svojšína.

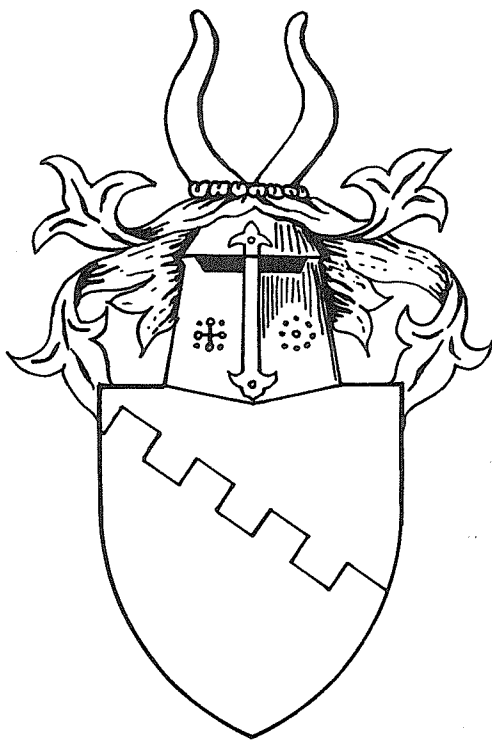
+ 1421

ZZ 185

Mikuláš Augustiniv z Okoře.

+1415 - 1416

U knih: nejdříve se uvede jméno autora (bez titulu), název díla a rok vydání, případně strana, které se citace týká.

U časopisů: se uvede nejdříve jméno autora článku, název článku, název časopisu, ročník, případně číslo a strana, resp. strany, na kterých je článek vytištěn.

U věcných pramenů např. matrik, urbářů, gruntovních knih apod. se uvede nejdříve archiv, kde je materiál uložen, fond a číslo nebo označení, pod kterým lze materiál nalézt a bližší označení např. rok, pořadí, strana, svazek, folio apod.

Citace pramenů v jiné řeči než české se uvádí v původním znění. Při citacích z jazyků používajících jiných obeced než latinky se přepíše znění do latinky podle závazných směrnic. U názvů měst, u kterých je obvyklá česká podoba odlišná od původní, možno jí dát přednost před původním zněním.

U vzácnějších pramenů by mělo být vždy uvedeno, kde jsou uloženy a jsou-li přístupné a za jakých podmínek.

Prameny a poznámky se zásadně uvádějí na konci příspěvku. Odvolání na prameny a literaturu se číslují v textu od 1. do se závorkou průběžně a očíslování citací na konci jím musí odpovídat.

Příspěvky nedoložené podklady, budou autorovi vráceny k doplnění.

C. Stylistická úprava rukopisů

Příspěvky musí být napsány psacím strojem s normálními typy písma, nikoli perličkovými na bílém kancelářském papíru formátu A 4 a to i v tom případě, jedná-li se o příspěvek kratší.

Text musí být psán pouze po jedné straně papíru ob řádek a každá stránka musí být průběžně číslována od 1.

Text je vzdálen od horního okraje papíru nejméně 25 mm a od spodního 15 mm, po stranách je nejmenší vzdálenost od levého kraje 35 mm a od pravého 10 mm.

Na jednom řádku smí být nejvýše 60 úderů, včetně mezer a stránka smí obsahovat nejvýše 30 řádek. Odstavce mají být odsazeny o 5 úderů.

Tabulky mohou být napsány jak psacím strojem jako je text, tak i strojem s perličkovým písmem nebo rukou na bílém papíru formátu A 4. Jedná-li se o tabulky menších rozměrů, mohou být umístěny v textu nebo sloučeny na jednu stránku formátu A 4.

Kresby a obrázky musí být nakresleny tuší na hladkém, lesklém papíru. Barevné reprodukcce nelze při nynějším způsobu tisku použít. Hodlá-li autor obrázek nebo kresbu umístit do textu, musí pro ni vynechat v textu místo a označit zřetelně, o který obrázek nebo kresbu se jedná.

Má-li autor k dispozici přílohy jiných rozměrů než A 4, musí se o jejich použití k tisku předem dohodnout s technickým redaktorem ZPRAVODAJE.

Název či nadpis příspěvků musí být zdůrazněn podtržením případně prostrkáváním písmem. Pod názvem či nadpisem se uveden autor plným křestním jménem a příjmením, avšak bez titulů.

GHSP nemá možnost prepisovat zaslané rukopisy nebo tabulky a překreslovat vyobrazení a proto budou v budoucnu rukopisy, neodpovídající těmto pokynům vráceny autorovi.

Odpovídá: ČSN 88 0220 Úprava rukopisů pro sazbu.

ČSN 01 6910 Úprava písemností psaných strojem.

ČSN 01 0197 Bibliografické citace.

ZPRAVODAJ GHSP

Vydává pro vnitřní potřebu svých členů

Genealogická a heraldická společnost v Praze

150 00 Praha 5, Holečkova 7

Evidenční číslo ÚVTEI 79050

Řed. pracovník Ing. Genttner Viktor

Vychází čtyřikrát ročně

Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku

Tisk Středočeské tiskárny, provoz 17, Praha

Milí přátelé,

dnes Vám zasíláme jednu z posledních zásilek naší Společnosti. Po úspěšných více než 10 letech působení vznikla nová situace, která podstatně změní organizaci a uspořádání naší Společnosti. Sami jste se mohli přesvědčit o stálém růstu, o stoupajícím počtu členů i o vzrůstající aktivitě vrcholící v Jubilejní výstavě prací našich členů i o velkém zájmu široké veřejnosti o naše kurzy pro začínající genealogy, kronikáře a heraldiky. I přes obvyklé potíže s tiskem se nám podařilo vydávat spolkový časopis, ikdyž jsme byli nuceni měnit jeho jméno a tiskárny, které byly ochotny jej tisknout.

Tyto naše úspěchy nedaly spát několika " členům ", kteří uspíšili integrační pochody převládající v našem spolkovém životě. Od dob bájného Durynka, přes Milotu z Dědic, onoho neznámého podněcovatele vraha Václava III. v Olomouci byli to opět vlastní lidé, kteří se neštítili použít falešného obviňování. I když se ukázaly všechny jejich insinuace jako bezpředmětné a nepodložené, přece jenom zanechaly na Společnosti stín. Kdyby se jednalo jen o osoby, které byly krátkou dobu členy Společnosti a neznaly její minulost, bylo by možno jejich jednání, pramenící z uražené ješitnosti, chápat. Že však se k takovému jednání propůjčili i členové původně Společnost zakládající, mluví za vše. Ale ať pracujeme v genealogii nebo v heraldice, jsme zvyklí, že vyhasínají slavné rody, některé dříve, některé později a po nich zůstává jen památka. Také po naší Společnosti zůstane navždy památka a to památka světlá a jasná.

Naše Společnost ukončila svou činnost na doporučení Ministerstva vnitra ČSR rozhodnutím Správního výboru Genealogické a heraldické společnosti v Praze ze dne 19. února 1981. Od 1. července 1981 začne pracovat zbylá členská základna jako samostatná část Heraldické sekce při Okresním muzeu Praha - západ v Jílovém u Prahy. Organizační a jiné pokyny Vám oznámíme zvláštním dopisem.

Děkujeme Vám za podporu, kterou jste nám poskytovali a doufáme, že i v budoucnu budete pracovat s plným zaujetím v oboru, který jste si oblíbili a který je Vám drahý.

V Praze, únor 1981

JUDr. Pavel Liška
předseda Správního výboru

